

Barnets bästa?

En kvalitativ studie om socialsekreterares resonemang

kring hemlösa barnfamiljer

Sophia Olander och Ylva Arnrud

Socialhögskolan, Lunds universitet

Kandidatuppsats VT 2012

Handledare: Maria Bangura
Arvidsson

Abstract

Author: Ylva Arnrud and Sophia Olander

Title: The child's best interest? A qualitative study of social worker reasoning about homeless families with children.

Supervisor: Maria Bangura Arvidsson

Assessor: Anders Östnäs

The aim of this study was to examine how social workers reason concerning homeless families with children from the term “the child’s best interest” found in the United Nations Convention on the Rights of the Child and Socialtjänstlagen (Social services act). We wanted to study how social workers reason about placements of homeless families in hotels and hostels. We also wanted to find out how social workers pay these children attention, what social workers think about how the children get affected by living in hotels and hostels and what social workers see as options when it comes to housing these families. The study was made using the qualitative method of doing semi-structured interviews. The interviews were conducted with seven social workers from different districts in a big city in Sweden. Our study has been analyzed using the theoretical concepts of accounts, discretion and street-level bureaucracies. As a conclusion we found that social workers, working with emergency housing of homeless families with children, tend not to take the child’s best interest into consideration. Some of them felt they had limited (or no) options to choose from because of the scarce resources available in social services. They said that it was difficult to take the child’s best interest into account and that their focus was on assuring that the families received shelter and a decent existence. Many of the social workers stressed that it was an emergency solution and that in the acute situation there were no other options than hotels and hostels. It was obvious that the social workers felt that the children were adversely affected by living in temporary housing solutions.

Keywords: social workers, homeless families with children, the child’s best interest, emergency housing.

Nyckelord: socialsekreterare, hemlösa barnfamiljer, barnets bästa, akutboende.

Förord

Vi skulle vilja rikta ett stort tack till de socialsekreterare som har delat med sig av sina resonemang och erfarenheter kring arbetet med hemlösa barnfamiljer. Utan Er hjälp hade det varit omöjligt att genomföra denna studie. Till sist vill vi tacka vår handledare Maria Bangura Arvidsson för värdefulla råd och synpunkter.

Ylva Arnrud och Sophia Olander

Lund, maj 2012

Innehållsförteckning

<i>Abstract</i>	1
<i>Förord</i>	2
1. INLEDNING	5
PROBLEMFÖRMULERING	5
SYFTE.....	6
FRÅGESTÄLLNINGAR.....	6
BEGREPPSDEFINITION.....	7
<i>Barn</i>	7
<i>Hemlöshet</i>	7
<i>Akut hemlöshet situation 1</i>	7
<i>Institutionsvistelse och kategori-boende situation 2</i>	7
<i>Långsiktiga boendelösningar situation 3</i>	7
<i>Eget ordnat kortsiktigt boende situation 4</i>	8
<i>Barn och unga i gråzon</i>	8
<i>Den sekundära bostadsmarknaden</i>	8
2. BAKGRUND	8
STATISTIK ÖVER HEMLÖSA BARNFAMILJER.....	9
BARNETS BÄSTA I FN: S BARNKONVENTION.....	10
BARNETS BÄSTA I SOCIALTJÄNSTLAGEN.....	11
3. TIDIGARE FORSKNING	13
DEN HEMLÖSA BARNFAMILJEN	13
HEMLÖSA BARNFAMILJER I USA	15
SOCIALTJÄNSTENS ARBETE	15
BOENDESITUATIONENS PÅVERKAN PÅ BARNEN.....	16
TJÄNSTEMÄNS RESONEMANG I MORALISKT SVÅRA SITUATIONER	17
4. TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER	19
ACCOUNTS	20
HANDLINGSUTRYMME	21
GRÄSROTSBYRÅKRATI.....	22
5. METOD	23
METODVAL.....	23

METODENS FÖRTJÄNSTER OCH BEGRÄNSNINGAR	23
REALIBILITET OCH VALIDITET.....	24
URVAL OCH AVGRÄNSNINGAR	25
TILLVÄGAGÅNGSSÄTT	26
ETISKA ÖVERVÄGANDEN	27
ARBETSFÖRDELNING	28
6. RESULTAT OCH ANALYS.....	28
PRESENTATION AV VÅRA INTERVJUPERSONER.....	28
SOCIALSEKRETERARES MÖJLIGHETER OCH HANDLINGSUTRYMME.....	30
BARNETS BÄSTA.....	32
RESONEMANG OM BARNES BÄSTA VID PLACERING	35
HEMLÖSHETENS PÅVERKAN PÅ BARNEN	39
7. SAMMANFATTANDE DISKUSSION.....	44
8. REFERENSLISTA	48
9. BILAGOR.....	51
BILAGA 1	51
BILAGA 2	52

1. Inledning

I denna uppsats kommer vi att undersöka hur socialsekreterare resonerar kring placeringar av hemlösa barnfamiljer på akuta boendelösningar som hotell och vandrarhem utifrån begreppet barnets bästa. Under socionomutbildningens praktik samt genom ideellt arbete har vi båda uppmärksammat hemlösa barnfamiljers många gånger svåra situation. Anledningen till att vi har valt att undersöka just detta ämne är att vi vill öka vår förståelse om hur socialsekreterare arbetar med hemlösa barnfamiljer.

Problemformulering

Enligt Barnkonventionen ska alla åtgärder som rör barn ta hänsyn till barnets bästa. Detta innebär bland annat att staten ansvarar för att försäkra alla barn social trygghet och möjlighet att växa upp i en miljö som tar hänsyn till barnets fysiska och psykiska utveckling. Begreppet barnets bästa har bland annat införlivats i den svenska socialtjänstlagen (Schiratzki 2006). Idag har alla barn rätt till ett tryggt boende som anses vara en förutsättning för att barn ska få uppleva en trygg barndom (Andersson & Swärd 2007). Enligt Blid (2008) är trygghet, autonomi, vardagsliv och stabilitet tillsammans faktorer som utgör ett hem. Han diskuterar vidare att det finns svårigheter att uppfylla dessa kriterier genom de boendelösningar som den kommunala socialtjänsten kan tillhandahålla. Enligt Andersson och Swärd (2007) har socialtjänsten det yttersta ansvaret för hemlösa barnfamiljers situation. Kommunen kan hjälpa de hemlösa barnfamiljerna på flera olika sätt och ett mål är att barnfamiljerna får ett eget bostadskontrakt via kommunen. Detta försvåras dock av att det i många kommuner inte finns lämpliga bostäder att utnyttja. Kommunerna måste därför hänvisa barnfamiljerna till alternativa boendelösningar. I en del storstäder, där bostadsbristen är som störst, har kommunerna inget annat val än att hänvisa barnfamiljer till hotell och vandrarhem. Dessa boendelösningar måste ses som mycket akuta och tillfälliga men blir ibland mer långvariga. Detta bekräftas även av de socialsekreterare som ingick i Socialstyrelsens (2011) senaste rapport om hemlöshet. De berättar att de är medvetna om att lösningar i form av bland annat hotell och vandrarhem inte är det bästa för barnfamiljer men att det vid tidpunkten för placering inte finns andra alternativ.

I den storstadskommun där vi har valt att intervjua socialsekreterare finns en stor brist på bostäder samtidigt som det sker en stor inflyttning till staden. I Socialstyrelsens rapport från 2011 framgår det att hemlöshet inte bara är en socialpolitisk fråga utan även en bostadspolitisk fråga. De vanligaste förklaringarna till att barnfamiljer befinner sig på den sekundära bostadsmarknaden är för det första att familjen hotas av avhysning för att de har hyresskulder, den andra förklaringen är att barnfamiljen inte har någon förankring på den ordinarie bostadsmarknaden och det tredje är att det är en separation eller skilsmässa, eller att det finns sociala problem inom familjen (ibid.).

Det går alltså att skönja en tydlig konflikt mellan socialtjänstlagens syfte och hur den praktiseras i verkligheten. Vi har därför valt att titta närmre på den till synes komplexa situation som socialsekreterare står inför då de placerar barnfamiljer på hotell och vandrarhem trots att detta kanske strider mot begreppet barnets bästa.

Syfte

Syftet med denna uppsats är att studera hur socialsekreterare resonerar kring hemlösa barnfamiljer, utifrån begreppet barnets bästa som förekommer i FN:s Barnkonvention och socialtjänstlagen.

Frågeställningar

- Hur uppmärksammar socialsekreterare barnen i de hemlösa barnfamiljerna?
- Hur resonerar socialsekreterare utifrån barnets bästa då de placerar hemlösa barnfamiljer på hotell och vandrarhem?
- Hur påverkas barn av att bo på hotell och vandrarhem enligt socialsekreterare?
- Vad anser sig socialsekreterare ha för möjligheter att hjälpa hemlösa barnfamiljer till en bostad?

Begreppsdefinition

I detta stycke presenteras begreppen *barn*, *hemlöshet* och *den sekundära bostadsmarknaden* för att tydliggöra för läsaren hur vi definierar begreppen i uppsatsen.

Barn

Med barn avser vi barn upp till 18 år enligt Barnkonventionens definition i artikel 1 (Hammarberg 2006).

Hemlöshet

Hemlöshet är ett otydligt begrepp vars innebörd har varierat stort över tid och mellan olika länder. Detta är ett relativt begrepp som måste ta hänsyn till kulturella aspekter, hur det ”normala” boendet ser ut, hur bostaden används och förhållandet mellan hemlösa och de som har bostad (Andersson & Swärd 2007).

Vi har valt att använda oss av Socialstyrelsens definitioner av hemlöshet från 2011 som följer nedan.

- **Akut hemlöshet - situation 1**

En person är hänvisad till akutboende, härbärke, jourboende eller är uteliggare.

- **Institutionsvistelse och kategoriboende - situation 2**

En person är intagen/inskriven på antingen; kriminalvårdsanstalt/behandlingsenhet eller stödboende inom socialtjänst/landsting/privat vårdgivare/HVB-hem/SIS – institution och planeras att skrivas ut inom tre månader efter mätperioden, men har inte någon egen bostad ordnad inför utskrivningen/utflyttningen.

- **Långsiktiga boendelösningar - situation 3**

En person bor i en av kommunen ordnad boendelösning (t ex. försökslägenhet/socialt kontrakt/kommunalt kontrakt) på grund av att personen inte får tillgång till den ordinarie bostadsmarknaden. Det handlar om boendelösningar med någon form av hyresavtal där boendet är förenat med tillsyn och/eller särskilda villkor eller regler.

- **Eget ordnat kortsiktigt boende - situation 4**

En person bor tillfälligt och kontraktslöst hos bekanta eller släktingar eller har ett tillfälligt (kortare än tre månader efter mätperioden) inneboende- eller andrahandskontrakt hos privatperson.

- **Barn och unga i gråzon**

Ett barn eller ungdom (18 år eller yngre) lever av olika skäl under ”hemlösa förhållanden” utanför familjen, vilket innebär att han/hon befinner sig i en gråzon mellan familjen och vård- och omsorgssystemet.

Den sekundära bostadsmarknaden

Socialstyrelsen och Boverket (Socialstyrelsen 2011) har kommit fram till en gemensam definition av de boendelösningar som räknas till den sekundära bostadsmarknaden. Definitionen innefattar kommunens utbud av boendelösningar till personer som själva inte har möjlighet att ordna en egen bostad då de av olika anledningar inte blir godkända som hyresgäster på den ordinarie bostadsmarknaden. Till den sekundära bostadsmarknaden räknas även boendelösningar som har ett hyresavtal, oftast andrahandskontrakt där det sker någon form av tillsyn och/eller med särskilda villkor eller regler. Målsättningen är att den boende ska kunna bo kvar och få ett vanligt hyresavtal, utan tillsyn och särskilda villkor. Det innefattar även bostäder där det är meningen att den boende inte ska bo kvar utan som ett led i en boendetrappa. Boendelösningar som inte leder till hyresavtal som tillfällig övernattning på härbärke eller akutboende ingår inte i denna definition (Socialstyrelsen 2011).

2. Bakgrund

I detta avsnitt kommer vi att presentera statistik över hemlösa barnfamiljer i Sverige utifrån situation 1 och situation 3 då det är i dessa hemlöshetsituationer som vi kommer att beskriva hemlösa barnfamiljer utifrån. Vi kommer även presentera en bakgrund till begreppet barnets bästa i FN:s Barnkonvention och Socialtjänstlagen.

Statistik över hemlösa barnfamiljer

Under Socialstyrelsens (2011) mätvecka rapporterades det in cirka 34 000 personer som var hemlösa eller utestängda från bostadsmarknaden i Sverige. Det var cirka 4 500 personer som befann sig i situation 1- i akut hemlöshet, de allra flesta var män och ett missbruks- och beroendeproblem var vanligt förekommande. Det fanns även en stor grupp som inte hade dessa problem. Många av dessa personer var födda utanför Sverige och det fanns en stor grupp som var föräldrar. I situation 3 som är de långsiktiga boendelösningarna bodde cirka 13 900 personer. I denna situation befann sig många barnfamiljer. Missbruksproblematik var minst förekommande här jämfört med den stora gruppen hemlösa. Personer som var födda utomlands utgjorde även här en stor andel. En tredjedel av alla hemlösa personer var föräldrar till barn som var 18 år och yngre och de flesta bodde i försökslägenheter eller liknande. Ungefär hälften av föräldrarna hade barnen boende hos sig varje dag. Det fanns missbruksproblem och psykisk ohälsa bland föräldrarna men de här problemen var mindre än i hemlöshetsgruppen som helhet. Det var vanligt förekommande med olika familjeproblem men den främsta orsaken till att de var hemlösa var att de var utestängda ifrån den ordinarie bostadsmarknaden (Socialstyrelsen 2011).

Enligt Swärd (2008) visar uppgifter från 2005 att det fanns 35 hemlösa personer per 10 000 invånare i den storstadskommun som vi har studerat. 47 procent av dessa var hänvisade till akutboende som exempelvis härbärge och hotell och tillhörde därför situation 1. Detta kan jämföras med två andra storstäder som också finns med i studien där 23 respektive 27 procent tillhör situation 1 (Swärd 2008). I den storstadskommun som vi undersökt var 32 procent av de hemlösa personerna utomnordiska invandrare. Detta är en relativt hög siffra jämfört med andra städer i Sverige. Siffran över hur många barn som är hemlösa idag i Sverige är osäker. Det som säkert kan fastställas är att det är minst 1 000 barn som varje år vräks ifrån sin bostad (Andersson & Swärd 2007). Om vi sedan adderar de barnfamiljer som är hemlösa av andra anledningar och orsaker är siffran ännu högre (Swärd 2008). Det är mycket som visar på att problemet med hemlösa barnfamiljer främst är kopplad till några storstadskommuner i Sverige (Andersson & Swärd 2007). Det finns en överrepresentation av invandrarfamiljer bland de hemlösa barnfamiljerna,

flest med utomeuropeisk anknytning. Det verkar främst handla om särskilda minoritetsgrupper som redan är segregerade i en stad som är segregerad (ibid.). Detta visar sig framförallt i storstadskommuner som har stor brist på lägenheter (Swärd 2008).

Barnets bästa i FN:s Barnkonvention

Konventionen om barnens rättigheter antogs 1989 och inom två år hade de flesta av världens länder ratificerat konventionen. Efter första världskriget fick den frivilliga barnrättsrörelsen sitt genomslag och Storbritannien och Sverige var de första länderna att uppmärksamma detta. Tanken med konventionen var att barnens intressen skulle ges större utrymme i politiken och barn skulle ges rättigheter som tidigare inte funnits (Hammarberg 2006).

Enligt Hammarberg (2006) gör Barnkonventionen den enskilda staten ansvarig för att rättigheterna ska tas tillvara och respekteras i sitt eget land. Konventionen är inriktad direkt på det enskilda barnet och innefattar rätten att som barn få sina basbehov tillgodosedda. Det innefattar även barnets rätt till skydd mot utnyttjande och diskriminering samt barnets rätt till inflytande. Barnet ska också få möjlighet att uttrycka sin åsikt och bli respekterad. Ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter inkluderas även de av konventionen (Hammarberg 2006).

Den artikel i Barnkonventionen som vi kommer att utgå från i denna uppsats är artikel 3, Barnets bästa i främsta rummet, som lyder: ”Vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, skall barnets bästa komma i främsta rummet” (Hammarberg 2006:11). Artikel 3 verkar tillsammans med de andra grundprinciperna i Barnkonventionen. De är artikel 2 där grundtanken är att barn har samma människovärde och rättigheter, artikel 6 som ska garantera barns rätt till liv och utveckling och artikel 12 där det poängteras att barnet ska få möjlighet att uttrycka sig och påverka sin situation (Hammarberg 2006).

Implementeringen av Barnkonventionen i Sverige är en process som ständigt pågår för att konventionen ska kunna vara ett verktyg i arbetet för att förbättra barns villkor. För att

kunna genomföra detta krävs det att verksamheter som arbetar med barn förändrar sitt arbetssätt och synsätt på alla nivåer i samhället. Genom att höja medvetenheten hos beslutfattande och vuxna som arbetar med barn och hos barnen själva skulle barnperspektivet utvecklas och barnets bästa skulle hamna i centrum. Målet med Barnkonventionen är att det ska finnas ett barnperspektiv i alla beslut som angår barn. Kommuner och landsting bör eftersträva att fortbilda sin personal om Barnkonventionen och inrätta system där det ska gå att bevaka hur barnets bästa fullföljs i arbetet (Prop. 1997/98:182).

Socialdepartementet och utrikesdepartementet anser att Sverige har en stor medvetenhet om Barnkonventionen enligt Sylwander (2006). Det görs många försök med god ambition på både lokal och regional nivå. Barnkonvention kan trots det inte ses som ett givet inslag i beslutsfattande som rör barn. Ett problem är bland annat att det fortfarande saknas definitioner för begreppen i konventionen. Detta gör det svårt när yrkesverksamma ska översätta Barnkonventionen från teori till praktik (Sylwander 2001).

FN har ingen möjlighet att sanktionera en stat om de inte följer Barnkonventionen, därför skapades FN:s kommitté för barns rättigheter som har till uppgift att granska de åtgärder som staterna gör. Denna kommitté använder sig främst av principen barnets bästa på följande sätt - barnets bästa ska ses som en allmän princip som är genomgående i vår lagstiftning och beslut. Det andra sättet som de använder barnets bästa på är att tolka konventionens sakartiklar. Kommittén vill även begränsa fria tolkningar av just barnets bästa (Schiratzki 2006).

Barnets bästa i Socialtjänstlagen

Principen om barnets bästa återfinns även i svensk lagstiftning däribland i Socialtjänstlagen. Begreppet barnets bästa har dock förkommit i svensk lag långt innan Barnkonventionen antogs och det infördes i Socialtjänstlagen 1998. I 1 kap 2 § i Socialtjänstlagen finns en bestämmelse om att: ”när åtgärder rör barn skall det särskilt beaktas vad hänsynen till barnets bästa kräver”. I förarbetena till denna bestämmelse står det att varje beslut som påverkar ett barn ska baseras på en prövning av vad som är bäst för barnet. Innan ett beslut tas ska olika alternativ och lösningar vägas mot varandra för

att beakta just det specifika barnets bästa. Barnets bästa kan dock inte alltid vara avgörande i alla beslut som fattas men det ska alltid uppmärksammas, utredas och redovisas i beslutet (SOU 1997:116).

Att bedöma vad som är barnets bästa är inte helt enkelt och det finns många tolkningar av begreppet (Hollander 2006). I statens offentliga utredningar (SOU 1997:116) om barnets bästa i främsta rummet hänvisar de till olika sätt att avgöra vad som är barnets bästa. Ett sätt är att använda sig av vetenskap och beprövad erfarenhet genom att själv anskaffa kunskap om barn eller vända sig till experter på området. Det andra är att prata direkt med barnet för att få en bild av barnets uppfattning i frågan. Detta ska göras i en lugn miljö utan störande moment och påverkan av vårdnadshavarna. En kombination av dessa två alternativ är att föredra för att utreda vad som är barnets bästa. Enligt Hollander (2006) påverkas det faktiska inflytande som barnet får genom lagen av hur vuxna tar hänsyn till barnets situation och vad barnets själv uttrycker. Utredningar har visat att det är ytterst sällsynt att socialsekreterare inom ekonomiskt bistånd talar med barn (SOU 2005:88).

I Socialstyrelsens (2012) dokumentation av barnets bästa inom socialtjänsten framgår det att det krävs mer vägledning för socialsekreterare när det gäller dokumentation av barnets bästa i utredningar. Sylwander (2001) påpekar att barnets bästa är ett tvetydigt och diffust begrepp. Socialtjänstlagen är en ramlag vilket innebär att den ska kunna anpassas efter varje unik situation och individ. Enskilda myndighetsutövare kan på så sätt använda begreppet efter egen tolkning. Detta innebär att barnets bästa i lagen inte används på samma sätt för alla barn. Därför är det viktigt att varje beslut föregås av en konsekvensanalys som är baserad på vetenskap och beprövad erfarenhet och barnets egen åsikt i frågan. Det är också viktigt att de beslut som tas blir ordentligt uppföljda och utvärderade enligt Sylwander (2001).

I regeringens proposition (1996/97:124) framhålls det att det är viktigt att barnets bästa inte bara uppmärksammas i barnavårdsärenden utan också i ärenden som rör föräldrarna eller familjen som helhet. I detta inräknas ekonomiskt bistånd eller bistånd av annan form.

3. Tidigare forskning

I detta avsnitt kommer vi att presentera ett urval av den tidigare forskning som vi anser är relevant för denna uppsats. Det finns idag förhållandevis få svenska studier om barn och unga som lever i hemlöshet. Ett undantag är dock Gunvor Andersson och Hans Swärd (2007) som har gjort en omfattande forskning där de undersöker hemlösa barnfamiljer utifrån olika perspektiv i Sverige. Vi har därför valt att fokusera på deras studie eftersom den är relevant för vår frågeställning och empiri. Enligt Swärd (2011) beror den bristande forskningen inom området på att vi i Sverige tidigare inte har uppfattat och uppmärksammat hemlösa barn och unga som ett socialt problem. Frågan har blivit mer uppmärksam i andra länder, som exempelvis i USA. Då det finns mer forskning i USA om hemlösa barnfamiljer har vi valt att använda oss av en av dessa studier. Vi är medvetna om att studien är gjord i ett annat land där förutsättningar för ett hemlöst barn kan skilja sig från ett svenskt barn i samma situation. Vi finner ändå att resultaten i studien är jämförbara med den svenska forskning som finns. Detta då resultaten från Sverige och USA visar att barn påverkas på ett liknande sätt av att leva i hemlöshet i oavsett vilket land studien är gjord i. Eftersom vi har för avsikt att undersöka hur socialsekreterare resonerar kommer vi även i slutet av detta avsnitt att presentera tidigare forskning som berör denna aspekt. Vi har här valt att använda en svensk avhandling av Marcus Knutagård samt en studie gjord i Grekland av Eleni Papadaki och Vasilea Papadaki. I den sistnämnda studien är socialarbetare inom offentliga myndigheter från Grekland intervjuade. Även resultaten från denna studie finner vi vara applicerbara på svenska socialsekreterares resonemang.

Vi har sökt tidigare forskning genom Universitetets bibliotekskatalog Lovisa samt via databasen Summon. De sökord vi främst har använt oss av är; hemlösa familjer, hemlösa barn, barnets bästa, socialtjänst, socialsekreterare, handlingsutrymme, accounts, hemlöshet, etik, barnperspektiv och Barnkonventionen och motsvarande ord på engelska.

Den hemlösa barnfamiljen

Gunvor Anderssons och Hans Swärds (2007) forskning om hemlösa barnfamiljer bygger på fyra delstudier i två stadsdelar. I en av studierna skickade de ett formulär till

socialsekreterare i två stadsdelar i en kommun för att kartlägga hemlösa barnfamiljer. Enkätsvaren visade att de flesta av de hemlösa barnfamiljerna i dessa stadsdelar bodde på camping, hotell eller vandrarhem. Problemen med att bo på bland annat hotell är trångboddhet, svårigheter att klara av vardagliga aktiviteter som matlagning och tvätt, långa avstånd samt svårigheter att hålla kontakten med släkt och vänner. Ytterligare ett problem som socialsekreterarna har sett är att människor med olika sociala problem samlas på samma ställe vilket kan förstärka problemen. Socialsekreterare har i intervjuer vittnat om att de egentligen inte anser att hotell är en bra boendelösning för barn men att de ibland inte har funnits andra alternativ till boende (ibid.).

I Anderssons och Swärds (2007) undersökning berättar socialtjänstens företrädare att det finns en grupp barnfamiljer där det inte finns någon social problematik utan anledningen till att de har bostadsproblem beror på bostadsmarknaden och att det är ont om lägenheter i Storstaden. Det är inte denna grupp som det är svårast att hitta en lägenhet till. De barnfamiljer som det är särskilt svårt att finna en bostad till är vad företrädare för socialtjänsten benämner som ”den klassiska socialvårdens klienter”. De syftar då på barnfamiljer där det finns missbruk, kriminalitet och dålig ekonomi. Dessa familjer har många barn och de kommer ofta från andra länder. Främst kommer denna grupp ifrån forna Jugoslavien, Mellanöstern eller är romer. Det finns även en mindre grupp som genom ”störande beteende” ska ha förstört sina chanser på bostadsmarknaden. Det kan vara allt ifrån att de har för många barn, till att de vuxna bråkar i trapphuset eller ställer soporna utanför dörren. Det är ett beteende som inte accepteras av hyresvärdarna och företrädarna för socialtjänsten tillägger att det är svårt att få hyresvärdar att samarbeta med socialtjänsten då det är få som vill hyra ut lägenheter till barnfamiljerna. Hyresskulderna anses dock som ett mindre problem än ett störande beteende (Andersson & Swärd 2007).

Andersson och Swärd (2007) kan med hjälp av sina resultat konstatera att det rör sig om sårbara och fattiga barnfamiljer, där problemet med bostaden är ett av många problem. Det finns ingen anknytning till arbetsmarknaden, de tar emot försörjningsstöd eller andra ersättningar och ses därmed som fattiga och resurssvaga. I den riktning som den generella bostadspolitiken har förändrats blir det inte enklare för dessa riskgrupper att få en bostad.

Hemlösa barnfamiljer i USA

John C. Buckner (2008) har sammanfattat olika studier som har gjorts om barn som lever i hemlöshet i USA. Författaren undersöker artiklar som har blivit publicerade mellan 1987 – 2005 och studien inkluderar både barn som är hemlösa och barn till låginkomsttagare. Det som diskuteras i studien är effekterna av hemlöshet och hur det påverkar barnets psykiska och fysiska hälsa, utveckling och prestationsförmåga i skolan. Buckner poängterar att båda grupperna har mer problem än barn som kommer från bättre ekonomiska förhållanden. Hemlösa barn kan bli utsatta för tre olika typer av riskfaktorer; stressade förhållanden på det härbärge där de bor, risk för att bli utsatt för våld i samhället och biologiska samt familjerelaterade faktorer. Det som lyfts upp i studien är att hemlösa barn inte är en statisk och isolerad grupp. Det är även relevant att lägga större vikt vid att förebygga och uppmärksamma barns problem och behov innan de hamnar i hemlöshet. Buckner (2008) konstaterar att många tidigare studier har dokumenterat att barn exponeras för flera risker när de lever i fattigdom som har uppenbara negativa effekter.

Socialtjänstens arbete

Anderssons och Swärds (2007) studie fastställer att de hemlösa barnfamiljerna alltmer har gått ifrån att omfattas av en generell välfärdspolitik till att barnfamiljerna blir ett problem för kommunernas socialtjänst. Detta beror bland annat på att den generella bostadspolitiken försvinner och att det har utvecklats en speciell bostadsmarknad för de hemlösa barnfamiljerna med kategoriboende, hotell, vandrarhem och lägenheter med sociala kontrakt som socialtjänsten förmedlar. Trots att det finns representanter för åtgärdspolitiken som menar att de prioriterar barnfamiljernas behov är just barnen fortfarande ganska osynliga. Forskning visar att barnen ses som en del av sin familj och därmed framträder de sällan som egna individer. Därför kan det konstateras att barnets bästa inte alltid tas tillvara. Det är ingen självklarhet att barnen får träffa socialsekreteraren som då inte heller kan känna till barnets behov och situation. Det främsta hindret till att barnfamiljerna inte får bostad enligt socialsekreterarna är att familjerna saknar den typ av referenser som hyresvärdar önskar. Föräldrarna har inget arbete och därmed inte heller någon fast inkomst, de har heller ingen möjlighet att hänvisa till tidigare längre boende och tidigare hyresbetalningar. Det finns dessutom

ingen som kan gå i borgen för dem. De familjer som ingick i undersökningen tillhör de mest socialt och etniskt segregerade i det svenska samhället. Lösningen är att placera barnfamiljerna i en miljö som är ännu mer segregerad. De hotell och kategoriboenden som används är starkt segregerade och barnfamiljerna hamnar tillsammans i en situation som de upplever som hopplös. De intervjuer som har gjorts med barnfamiljerna visar att det framförallt är barnen i familjerna som känner sig maktlösa. Barnen känner att de inte kan påverka sin boendesituation och när de frågar sin socialsekreterare när de kan flytta får de svävade svar tillbaka. Socialsekreterarna känner sig också maktlösa men då i förhållande till den rådande bostadsmarknaden.

Boendesituationens påverkan på barnen

Anderssons och Swärds (2007) forskning visar att den bostadssituation som barnfamiljen befinner sig i påverkar barnen negativt. Det är svårt för barnen att få en regelbundenhet och kontinuitet i skolan och förskolan. Det är också tydligt att barnen på grund av sin besvärliga boendesituation får det ännu svårare att integreras i samhället. Många av barnen har tidigare upplevt jobbiga och problematiska familjeförhållanden. Det har även framgått i några fall att umgänge med den andre föräldern vid separation har blivit mer komplicerat.

Tonåringarna beskriver sitt boende som trångt och att de inte har någonstans att ta vägen eller göra sina läxor. De tycker att det är pinsamt att berätta vart de bor och de skäms över sin boendesituation. De berättar inte för sina kamrater hur deras situation ser ut och de tar inte med dem hem. I intervjuerna berättar de också att de inte har någon att umgås med, att de upplever området som otryggt och att de känner sig utanför. Det är tydligt att när ett barn inte har något som de kan eller vill kalla ett hem markerar det utanförskap. Deras sämsta erfarenheter kom från den tid då familjen bodde på hotell (Andersson & Swärd 2007).

Även Torbjörn Hjort och Tapio Salonen (2000) har sett att barnfamiljer har ett behov av att känna trygghet i boendet. Syftet med deras studie var att synliggöra bostadspolitikens fördelningspolitiska konsekvenser för ekonomiskt utsatta barn. De har intervjuat barnfamiljer som lever under knappa ekonomiska förhållanden under en relativt lång

period i Landskrona kommun. I barnfamiljernas vardag spelade boendet och bostaden en viktig roll. De önskade en tillvaro som var relativt förutsägbar och trygg, en bostad som de trivdes i och som de visste att de kunde bo kvar i. Barnfamiljerna ville även ha sin försörjning tryggad genom arbete eller socialbidrag. Om inte försörjningen var tryggad var det svårt för barnfamiljen att uppleva sin vardag som trygg och vardagen präglades istället av oro inför framtiden på kort och lång sikt.

Salonen (2012) redovisar i Rädda Barnens årsrapport från 2012 att barnfattigdomen är störst i storstäderna. Rapporten pekar på den tydliga segregationen som finns i boendet i storstäderna. I Malmö lever nästan vart tredje barn under knappa ekonomiska förhållanden och omständigheter jämfört med i Göteborg och Stockholm där vart sjätte barn lever i barnfattigdom. Men den största skillnaden är ändå mellan storstädernas stadsdelar. I storstäderna finns både landets fattigaste stadsdel och den mest välmående stadsdelen. I de allra fattigaste stadsdelarna räknar Rädda Barnen med att mer än hälften av alla barn lever i ekonomisk fattigdom. Salonen (2010) skriver i Rädda Barnens årsrapport som gavs ut 2010 att alla delar av ett barns liv påverkas av att leva under ekonomisk knapphet. De föräldrar som inte har pengar prioriterar ofta barnen och drar ned på sin egen konsumtion för att deras barn ska kunna leva som andra barn. Enligt rapporten finns ett tydligt samband mellan ekonomisk utsatthet och en risk för sämre hälsa. Barnen riskerar i högre grad än andra barn att utveckla diabetes, fetma och hjärt- och kärlsjukdomar. Risken att utsättas för våld är tre gånger så stor för barn som lever i ett bostadsområde med låginkomststandard jämfört med genomsnittet. Det finns även en ökad risk att barn råkar ut för olycksfall i hemmet och i trafiken. Samma rapport uppmärksammar även att barn som lever i ekonomisk utsatta hushåll löper större risk för att utsättas för mobbning.

Tjänstemäns resonemang i moraliskt svåra situationer

Marcus Knutagård (2009) har i sin avhandling analyserat hur hemlösa kategoriseras samt hur insatser till hemlösa organiseras. Avhandlingen berör också hur olika tjänstemän inom hemlöshetsarbetet förklarar och ger skäl till de insatser som de erbjuder som ett sätt att legitimera hemlöshetsarbetets praktik. En av de återkommande förklaringarna till

hemlöshet som gavs i studien var att det finns för få lägenheter. Många av tjänstemännen menade att det byggs för få hyreslägenheter och att socialtjänsten är de som får ta konsekvenserna. Någon menade också att om det hade funnits fler hyreslägenheter så hade hemlösheten varit ett mycket mindre problem än vad det är idag. Det ansågs vara bostadspolitiken som var fel och många la ansvaret på politikerna. De menade att de gärna hade sluppit att använda en del boendelösningar men att de inte hade något val på grund av den icke hållbara bostadspolitik som råder. De menade att handlingen egentligen inte var önskvärd men de ursäktar sig samtidigt genom att lägga över ansvaret på någon annan.

Knutagårds (2009) studie visar att när socialsekreterare skulle förklara sig och samtidigt legitimera en boendelösning gjordes detta ofta i relation till en sämre boendelösning. Till exempel förklarade de att härbärgen i alla fall var bättre än hotellboende därför att man på hotell inte blir erbjuden mat samt att det inte finns personal tillgänglig. Ibland använde de sig även av det ekonomiska perspektivet för att legitimera varför de använt en viss boendeform. Det kan vara att det råder ett budgetunderskott och att det inte finns någon möjlighet att ge insatser i form av dyrare boendelösningar vid en viss tidpunkt. Enligt intervjupersonerna handlade det om att ha ”rätt tajming” vilket innebär att tidpunkten för ansökan om bistånd till boende kan vara avgörande för vilket boendalternativ som väljs. En del socialsekreterare förklarar sig dessutom genom att säga att de i alla fall följer socialtjänstlagen. Ofta handlar förklaringarna om den akuta situationen, i ett brådskande läge blir det legitimt att välja en sämre boendelösning. Socialtjänstens hänvisningar till akuta boendelösningar innebär att de tillfälligt kan lösa ett bostadsproblem. Då boendelösningen ska vara just tillfällig legitimeras en lägre standard eftersom tanken är att placeringen ska vara kortvarig. Problemet är att dessa kortvariga boendelösningar ofta blir mer långvariga enligt Knutagård (2009).

Ytterligare en studie som berör samma ämne som Knutagård är Eleni Papadakis och Vasileia Papadakis (2008) forskning från Grekland. Enligt denna studie får socialarbetare ofta hantera etiskt svåra situationer på egen hand. Studien undersöker hur socialarbetare inom offentliga myndigheter resonerar i etiskt svåra situationer som skapas av organisatoriska omständigheter. Många socialarbetare vittnade om att det fanns för lite

resurser för att kunna ge klienterna den hjälp och det stöd som de egentligen behöver. Socialarbetarna hamnade då ofta i etiskt svåra situationer som de fick hantera på egen hand. Många menade att de själva fick komma på och använda sig av olika nödlösningar. En av nödlösningarna var att bara hjälpa de klienter som var i störst behov av hjälp. Detta resulterade i att en del klienter som ansågs vara i minst behov av hjälp inte fick någon hjälp alls trots att de egentligen var berättigade till det. En del socialarbetare kunde fundera i flera dagar över vilket beslut de skulle fatta eftersom de upplevde situationen så svår. Ibland tog de till och med beslut att bryta mot de regelverk som fanns på grund av att de tyckte att reglerna var orättvisa. Bristen på tillräckliga resurser gjorde att de kände sig maktlösa och många gånger ansåg de att det bästa de kunde göra var att erbjuda klienterna någon form av hjälp. Denna hjälp var kanske inte alltid den bästa men socialarbetarna menade att det var det bästa de kunde göra under de organisatoriska omständigheterna. Ibland kunde de hjälpa klienterna tillfälligt genom att söka resurser utanför organisationen. Sammanfattningsvis visade det sig att socialarbetarna fann det problematiskt att organisationens syften och mål inte stämde överens med det sociala arbetets värderingar. Samtidigt var det få som försökte förändra situationen genom att exempelvis ändra policys och riktlinjer. Istället fann de sig i de begränsningar som fanns i arbetet genom att acceptera att det är så verkligheten ser ut. En vanlig uppfattning bland socialarbetarna var att det bästa de kunde göra under omständigheterna var att erbjuda tillfällig hjälp (Papadaki & Papadaki 2008).

4. Teoretiska utgångspunkter

I detta avsnitt kommer vi redogöra för de teorier som vi har valt att använda oss av för att tolka vår empiri. Vår utgångspunkt är de teoretiska begreppen accounts, handlingsutrymme samt gräsrotsbyråkrati. När vi genomförde våra intervjuer med socialsekreterarna fann vi att de ursäktade sina handlingar. Därför ville vi använda oss av en teori som belyser olika sätt att förstå deras utsagor. Med hjälp av accounts kunde vi se socialsekreterarnas förklaringar och ursäkter till varför de har handlat på ett visst sätt genom ett annat perspektiv. Vårt andra teoretiska perspektiv som är handlingsutrymme hjälper oss att förstå socialsekreterarens möjligheter och begränsningar i arbetet. Enligt Michael Lipskys (2010) teori om gräsrotsbyråkrater kan vi analysera våra

intervjupersoners resonemang utifrån en teori som inriktar sig på det sociala arbetets problematik med handlingsutrymme.

Accounts

Marvin B. Scott och Stanford M. Lyman (1968) myntade begreppet accounts. Accounts är en slags utsaga från en person som har för avsikt att ange orsaken till ett oväntat eller olyckligt beteende. Detta beteende kan vara personens eget eller någon annans och orsaken till beteendet kan ligga hos personen själv eller hos någon annan. Accounts brukar användas när en person blir anklagad för att ha handlat på ett felaktigt eller ogynnsamt sätt. Teorin går att använda i praktiskt taget alla sociala situationer för att ursäkta ett felaktigt beteende. Det används exempelvis ofta när man kommer försent till ett möte eller som en förklaring till varför man svikit en vän. Accounts går att hitta i vårt vardagliga språk genom begreppen ursäkter, motiveringar, förklaringar, försvar och berättelser (ibid.). Enligt Richard Buttny (1993) innebär accounts prat som syftar till att omvandla den negativa innebörden av en handling, eller någons ansvar för handlingen, och på så sätt också omvandla andras negativa syn på den utförda handlingen. Denna transformerande funktion är utmärkande för accounts som en diskursiv praktik. Accounts lyckas dock inte alltid omvandla andras kritiska bedömningar. Den ultimata lösningen på den problematiska händelsen kan kräva ytterligare användning av accounts genom exempelvis ursäkter, argument eller förklaringar. Därför är det viktigt att understryka att språket spelar en stor roll för att kunna omdirigera en persons värdering av en handling (ibid.).

Det finns två typer av accounts: ursäkter och rättfärdiganden. Att rättfärdiga en handling innebär att man tar på sig ansvaret för handlingen men menar samtidigt att man inte handlat felaktigt. Genom att ursäkta en handling erkänner man att handlat fel men tar inte ansvar för handlingen. Den avgörande skillnaden är att genom att rättfärdiga en handling menar man att själva handlingen inte var negativ (Scott & Lyman 1968).

Handlingsutrymme

Enligt Tony Evans (2010) är det svårt att definiera begreppet handlingsutrymme då det beskrivs på olika sätt i olika sammanhang. Evans uppfattade dock att gemensamt för de flesta definitionerna av handlingsutrymme är att det handlar om svårigheterna med att fatta fria och enskilda beslut i sin yrkesroll. Genom att se bortom definitionerna av handlingsutrymme kan det istället ses som att handlingsutrymme handlar om den grad av frihet som en tjänsteman kan utöva i ett visst sammanhang och vilka faktorer som ger upphov till denna frihet (ibid.). Enligt Svensson, Johnsson och Laanemets (2008) påverkas socialarbetarens handlingsutrymme av flera olika faktorer. För det första styrs handlingsutrymmet av organisationen som socialarbetaren är verksam i då det är organisationens uppdrag som avgör handlingsutrymmet för varje enskild tjänsteman. Handlingsutrymmet påverkas också av rutiner, tolkningar, lagar, regler, överenskommelser, traditioner samt individuella faktorer hos socialarbetare och klient. Socialarbetaren har trots dessa påverkansfaktorer stor frihet i sitt arbete. Det är inte regler eller avsaknaden av regler som är handlingsutrymmet utan möjligheten att agera mellan de regler som existerar. Det finns olika sätt att hantera det utrymme som skapas mellan socialarbetarens frihet och ansvar. Personer med olika erfarenhet hanterar handlingsutrymmet på olika sätt samtidigt som tjänstemän inom samma organisation tenderar att utnyttja handlingsutrymmen relativt lika genom de traditioner som existerar inom organisationen (ibid.).

Att vara socialarbetare är att utföra olika slags handlingar för att hjälpa människor. Det kan handla om alltifrån att föra samtal till att fatta svåra beslut. Det som gör socialt arbete så speciellt är att handlingarna måste anpassas efter varje unik individ och situation. Detta gör att det finns oändligt många handlingar att välja på men det viktiga är att kunna reflektera och analysera över vilken handling som är mest lämplig eller i alla fall minst olämplig. Men att vara socialarbetare innebär inte bara att hjälpa människor utan det är också att vara i en maktposition som ger ett tolkningsföreträde gentemot klienten. Socialarbetaren har därför rätten att definiera klientens behov och vilka resurser som ska utnyttjas för att ge hjälpen (Svensson, Johnsson & Laanemets 2008).

Gräsrotsbyråkrati

Michael Lipsky (2010) myntade begreppet Street-level bureaucrats (på svenska ofta översatt till gräsrotsbyråkrater) som ofta förknippas med begreppet handlingsutrymme. Gräsrotsbyråkrater syftar till de tjänstemän som arbetar i den offentliga sfären och som har direktkontakt med medborgarna. Utmärkande för gräsrotsbyråkrater är att de har stor handlingsfrihet i utförandet av sitt arbete. Lärare, poliser, vårdpersonal och socialarbetare är typiska exempel på gräsrotsbyråkrater då de erbjuder service inom olika statliga program till medborgarna. Gräsrotsbyråkrater har utrymme att ge både förmåner och sanktioner till medborgarna vilket gör att de kan erbjuda möjligheter men också avgränsa enskilda människors liv.

Enligt Lipsky (2010) är gräsrotsbyråkrater konstant kritiserade för deras oförmåga att erbjuda lämplig service. Detta beror ofta på att gräsrotsbyråkrater arbetar i organisationer där resurserna är små. Beslutsfattandet sker ofta under omständigheter av tidspress och brist på information. Gräsrotsbyråkrater arbetar under en relativt hög grad av osäkerhet på grund av komplexiteten av att arbeta med människor samt av de snabba beslut som arbetet ofta kräver. Det är ofta både svårt och dyrt att inskaffa tillförlitlig information. Dessutom präglas arbetet av en hög arbetsbelastning vilket gör att gräsrotsbyråkrater inte ens har möjlighet att överväga om ytterligare informationssökning skulle kunna gynna både dem och medborgarna. Beslut fattas därför ofta på osäkra grunder.

Gräsrotsbyråkrater får på flera sätt mindre resurser än vad som är nödvändigt för att utföra arbetet på ett adekvat sätt. Det som främst påverkar gräsrotsbyråkraternas möjligheter att utföra sitt arbete på ett lämpligt sätt är det stora antalet klienter per tjänsteman samt tidsbrist. Lipsky tar som exempel upp att socialarbetare inte kan gå på nödvändiga hembesök samt att de översvämmas av pappersarbete till den grad att de alltid släpar efter i arbetet (ibid.).

Gräsrotsbyråkrater arbetar i organisationer med motstridiga och tvetydiga mål. Enligt Lipsky (2010) strider exempelvis det sociala välfärdsmålet att tillhandahålla försörjningsstöd med målet att minska beroendet av exempelvis socialtjänsten. Även klientcentrerade mål kan strida mot myndighetens mål som gräsrotsbyråkraten arbetar inom. Gräsrotsbyråkrater har mycket små möjligheter att faktiskt se till den enskilda

individerna då organisationen kräver att arbetet ska gå snabbt med de resurser som finns att förfoga över.

5. Metod

I detta avsnitt kommer vi att redogöra för vårt tillvägagångssätt och motivera vårt val av metod. Därefter diskuteras metodens förtjänster samt begränsningar. I delen reliabilitet och validitet resonerar vi kring metodens tillförlitlighet och trovärdighet. Vi kommer också att redogöra för våra urval och avgränsningar. Avslutningsvis diskuterar vi de etiska överväganden som vi har gjort.

Metodval

Vi har valt att använda oss av kvalitativ metod i form av semistrukturerade intervjuer. Anledningen till att vi har valt denna metod var att vi ville undersöka socialsekreterares resonemang kring våra frågeställningar. Genom kvalitativa intervjuer fick vi djupgående resonemang kring socialsekreterares syn på begreppet barnets bästa och hemlösa barnfamiljer. Enligt Alan Bryman (2011) är det inte helt enkelt att definiera vad kvalitativ metod är då det finns meningsskiljaktigheter kring detta. Trots att det är svårt att definiera vad kvalitativ metod är har det en lång och tung tradition inom just samhällsvetenskapen (Bryman 2011). Den kvalitativa data som genererats genom våra intervjuer i form av upplevelser, tankar och känslor har vi inte haft för avsikt att mäta. Däremot har vi haft ambitionen att kunna konstatera att de existerar och på vilket sätt de finns och i vilka situationer de uppstår. I vår kvalitativa analys har vi varit intresserade av hur termer som till exempel barnets bästa används och vilken betydelse termerna har för intervjupersonen (jmf Rennstam & Wästerfors 2011).

Metodens förtjänster och begränsningar

Fördelen med att göra semistrukturerade intervjuer är att det ger större frihet och möjlighet att be respondenterna att fördjupa svaren. Det skapar även en möjlighet att föra en dialog och respondenterna kan på så sätt förtydliga och utveckla sina svar (May 2001). Den semistrukturerade intervjun tillåter oss att använda en intervjuguide

innehållande de specifika teman som vi vill beröra i intervjun. Detta innebär att vi möter respondenten med en förhållandevis strukturerad intervju men den semistrukturerade intervjun kan samtidigt ändra riktning under intervjuns gång. Intervjuprocessen är därmed flexibel och intervjupersonen har en stor möjlighet att påverka intervjuguidens teman genom att han eller hon får möjlighet att utveckla de frågor och händelser som de upplever vara viktiga (Bryman 2011).

Nackdelen med semistrukturerade intervjuer är att de är mindre strukturerade än vad kvantitativa studier brukar vara. Detta innebär att materialet tenderar att bli mer spretigt och vi har därför fått ägna mer tid till själva kodningsarbetet i analysen. Ytterligare en begränsning med vårt val av metod är att vi har fått en förhållandevis liten studie. Detta gör det omöjligt att generalisera undersökningen enligt Bryman (2011).

Reliabilitet och validitet

Enligt Bryman (2011) är reliabilitet, validitet och replikation de tre viktigaste kriterierna för att kunna bedöma studier inom samhällsvetenskapen. Reliabilitet innebär att resultaten ifrån en studie blir likadana om studien utförs igen. Vi är medvetna om att vår undersökning skulle kunna ha gett oss ett annat resultat beroende på vilka socialsekreterare vi valt att intervjua. Vi som intervjuare kan också påverka resultatet, så kallade intervjuareffekter (Bryman 2011). Vår undersökning kan ha påverkats av slumpmässiga och tillfälliga förutsättningar. Inom kvalitativ forskning betyder det dock inte att metodens reliabilitet försvagas genom att det inte går att replikera en undersökning. Däremot krävs det en medvetenhet hos oss och våra läsare att undersökningen kan ha påverkats av oss genom hur vi tolkar begrepp och vår empiri. Under insamlingsprocessen av data genom kvalitativa metoder kan vår förförståelse och våra tolkningar påverka resultatet. Som till exempel vår egen uppfattning om hur man bör ta hänsyn till barnets bästa. Vi är medvetna om att vi har en viss förförståelse som vi fått via utbildningen och då vi själva har mött barn som lever i hemlöshet. Resultaten som vi har fått i vår undersökning är inte generaliserbara för den population som vi undersöker. Resultaten går istället att generaliseras till de teoretiska utgångspunkter som vi har valt att använda oss av. Validitet innebär att vi försäkrar oss

om att de begrepp som vi har till syfte att undersöka verkligen undersöks. Validitet inom kvalitativ forskning handlar även om hur vi observerar och identifierar det vi undersöker. För att vi ska kunna försäkra oss om att det vi producerar är tillförlitligt kommer vi alltså att förhålla oss till trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet och en möjlighet att kunna styrka och bekräfta våra resultat (Bryman 2011).

Urval och avgränsningar

Vi hade för avsikt att intervjua åtta till tio socialsekreterare från olika socialförvaltningar inom en kommun som arbetar med hemlösa barnfamiljer. Detta kallas enligt Bryman (2011) för målinriktat urval eftersom det då finns en överensstämmelse mellan våra frågeställningar och vårt urval i form av socialsekreterare. Vi började med att ringa runt till olika socialförvaltningars receptioner för att få kontaktuppgifter till de socialsekreterare som arbetade med akutboende till hemlösa barnfamiljer. Genom att skicka mejl med vårt informationsbrev (se bilaga 1) om förfrågan att ställa upp på intervju fick vi endast ett positivt svar. Då förstod vi att vi behövde ta hjälp av kontakter för att kunna komma vidare. Därefter kontaktades en socialförvaltning där en av oss gjorde sin socionompraktik och hennes handledare förmedlade förfrågan om att ställa upp på intervju vidare till aktuella socialsekreterare på socialförvaltningen. På så sätt fick vi kontakt med flera socialsekreterare som kunde intervjuas. Detta kan tänkas vara en blandning av bekvämlighets- och snöbollsurval på så sätt att vi tar hjälp av en person som är tillgänglig för oss för att få kontakt med andra respondenter (Bryman 2011). Med bekvämlighets- och snöbollsurvalet fick vi kontakt med ytterligare en socialsekreterare som ställde upp på en intervju. Detta gjordes genom att en socialsekreterare kontaktades på en annan socialförvaltning som en av oss har kontakt med via ett kontaktpersonsuppdrag på förvaltningen. Denna socialsekreterare hänvisade oss vidare till den person som sedan intervjuades. Efter detta fick vi börja ringa runt till socialsekreterare och deras chefer men flera ansåg att de inte hade tid att ställa upp på intervju. Vi fick dock tag på två socialsekreterare som var positiva till att ställa upp. Det blev ett bortfall då den ena socialsekreteraren var sjuk vid intervjutillfället och skulle återkomma till oss men vi hörde aldrig av henne. Vi nöjde oss med de sju intervjuer som hade genomförts eftersom vi såg en tendens till att det inte framkom ny och relevant

information i de senaste intervjuerna gjordes. Detta är vad Bryman (2011) kallar för mättnad. Vi är medvetna om att både bekvämlighetsurvalet och snöbollsurvalet kan påverka forskningsresultatet. Vi anser dock inte att det urval som gjorts kommer att påverka utfallet. Detta för att vi inte har någon relation till de respondenter som har intervjuats.

Tillvägagångssätt

Samtliga sju intervjuer har gjorts i direkta möten där alla utom en intervjuades på sin arbetsplats. En intervju ägde rum på ett bibliotek. Intervjuerna tog mellan fyrtiofem minuter och sjuttiofem minuter. Under intervjun utgick vi ifrån en intervjuguide som var uppdelade i olika teman (se bilaga 2).

Intervjuerna spelades in med hjälp av en diktafon. Genom att spela in intervjuerna är risken mindre att tappa fokus och bli distraherad vilket är en stor risk när man för anteckningar. Vi har dessutom kunnat lyssna igenom intervjuerna flera gånger i efterhand och på så sätt kunnat göra en mer noggrann analys av vad som sagts (Bryman 2011). Alla intervjupersoner samtyckte till att vi spelade in intervjun.

Efter genomförda intervjuer har vi transkriberat allt vårt material ordagrant. Enligt Jönson (2010) behöver materialet sedan struktureras upp för att synliggöra mönster och samband. Att koda innebär att sortera materialet utifrån kategorier och begrepp. Vi började med att koda materialet utifrån olika teman som ”definition av barnets bästa”, ”resonemang kring placeringar” och ”påverkan på barnen”. Materialet kodades även utifrån begrepp tagna ur våra teorier accounts, handlingsutrymme och gräsrotsbyråkrater. Vi kodade materialet med hjälp av färgmarkering och förkortningar i marginalen. Vid kodningen av materialet upptäckte vi att vissa intervjupersoner uttryckte sig mer än de andra på ett sådant sätt som vi kunde koppla till våra frågeställningar och teori. Därför kommer vissa intervjupersoner att förekomma oftare i resultat - och analysdelen. Vi är medvetna om att citat ifrån intervjuperson ”Anna” förekommer mer än från de övriga intervjupersonerna. Anna talade friare om sin syn på hur de arbetade på hennes arbetsplats vilket kan bero på att Anna idag har ett annat arbete. Detta skulle kunna förklaras med vår teori handlingsutrymme på så sätt att Anna inte längre är styrd av de rutiner och principer som

finns på socialförvaltningen. Vi upplevde att Anna såg på sitt arbete med hemlösa barnfamiljer ur ett annat perspektiv och vågade föra mer kritiska diskussioner kring ämnet. Vi är även medvetna om att endast ett citat från intervjupersonen ”Erika” förkommer i analysen. Detta beror på att Erikas uttalanden var svårare att på ett tydligt sätt koppla till vårt övriga material.

I resultat - och analysdelen kommer våra intervjupersoner presenteras med fingerade namn. Vi hade en jämn könsfördelning och kunde inte se några direkta kopplingar mellan resonemang och kön. Därför har vi valt att mixa de fingerade namnen utan att ta hänsyn till kön.

Etiska överväganden

Vi har valt att endast intervjua socialsekreterare då vi vill ta hänsyn till den berörda målgruppen som vi anser är en känslig grupp att intervjua. Då hemlösa barnfamiljer redan befinner sig i en utsatt situation tycker vi inte att det är försvarbart att intervjua målgruppen för en C-uppsats. Vi har i vår uppsats utgått från vetenskapsrådets (2002) etiska forskningsprinciper för samhällsvetenskaplig och humanistisk forskning. När vi har intervjuat socialsekreterare har vi utgått från individskyddskravet som bland annat innebär att individen som ingår i undersökningen inte får förödmjukas, kränkas eller utsättas för psykisk eller fysisk skada. Individskyddskravet innehåller fyra allmänna huvudkrav på all forskning som bedrivs; informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. Dessa krav har vi tagit hänsyn till och informerat våra respondenter om genom vårt informationsbrev (bilaga 1) som vi har skickat via mejl och muntligen delgett vid intervjutillfället. Vi har tagit hänsyn till informationskravet då vi har informerat våra respondenter om uppsatsens syfte och vad deras deltagande i intervjuerna kommer bidra till. De har också blivit informerade om att det är frivilligt att delta och att de när som helst kan välja att avbryta. Genom samtyckeskravet har vi varit noggranna med att vi har samtycke från alla deltagare. Vi har även garanterat anonymitet till våra respondenter. Detta innebär att vi inte kommer avslöja respondenternas namn, vilken socialförvaltning de arbetar på samt i vilken stad

studien har genomförts i enlighet med konfidentialitetskravet. Det material som samlats in kommer endast användas till uppsatsen enligt nyttjandekravet (Vetenskapsrådet 2002).

Arbetsfördelning

För oss har det varit viktigt att arbeta med uppsatsen tillsammans, både för att kunna ta stöd av varandra men också för att gemensamt kunna skapa en röd tråd i uppsatsen. Alla utom en intervju är genomförda tillsammans. Vi valde dock att dela upp transkriberingen mellan oss. För att hinna läsa in oss på ämnet blev vi tvungna att dela upp inläsningen av litteraturen. Vi delgav sedan varandra de intressanta delarna av litteraturen som vi ansåg passade till vår uppsats. Uppsatsen har skrivits tillsammans utom vissa få delar som vi valt att dela upp på grund av tidsbrist.

6. Resultat och analys

Vi kommer i detta avsnitt att presentera den empiri i form av kvalitativa intervjuer som vi har genomfört. Intervjuerna kommer belysas och förstärkas med hjälp av de teoretiska utgångspunkter som vi har valt att fördjupa oss i. Vi kommer också att använda oss av den tidigare forskning som finns inom området för att kunna föra ett djupare resonemang kring våra resultat. Då intervjuerna gav oss en stor mängd intressant material har vi valt att redovisa flera citat för att dela med oss av detta till läsaren. Vi kommer först kort presentera de personer som ingått i vår studie. Vi har delat upp resultat - och analysdelen i fyra rubriker utifrån våra frågeställningar för att tydligt kunna belysa dessa. Vi vill dock tydliggöra att våra frågeställningar och analysrubriker inte presenteras i samma ordningsföljd.

Presentation av våra intervjupersoner

Nedan följer en presentation av våra intervjupersoner. Gemensamt för dem alla är att de arbetar eller har arbetat som socialsekreterare med placering av hemlösa barnfamiljer i akutboenden. Vi har valt att beskriva deras arbetsuppgifter som de själva har valt att beskriva dem.

Anna

Anna är utbildad socionom. Hon har arbetat som socialsekreterare inom vuxensektionen på socialtjänsten i två år där hennes huvudsakliga arbetsuppgifter var mottag av hemlösa personer samt utredning av deras behov och placering. Det ingick även tillsyn av socialtjänstens lägenheter med socialt kontrakt samt uppföljning med motivation och stödjande inslag. Anna arbetar sedan ett år tillbaka på en annan arbetsplats inom socialt arbete.

Bertil

Bertil är socionom och arbetar som socialsekreterare med ekonomiskt bistånd samt bostadslöshet och placering av bland annat hemlösa barnfamiljer. Bertil har haft dessa arbetsuppgifter i över 15 år.

Cecilia

Cecilia är utbildad socionom. Hon har arbetat som socialsekreterare i 20 år. Cecilia arbetar idag med bostadslöshet och akutboende inom vuxensektionen.

David

David är socionom och arbetar som socialsekreterare med akutboende inom vuxensektionen. David är relativt nyutexaminerad socionom och har haft dessa arbetsuppgifter en kortare tid.

Erika

Erika är utbildad socionom. Hon har arbetat som socialsekreterare med akutboende inom vuxensektionen i tre år. Sedan några månader tillbaka har hon andra arbetsuppgifter inom socialtjänsten. Erika har 20 års erfarenhet av arbete inom socialtjänsten.

Filip

Filip är socionom och arbetar som socialsekreterare. Hans arbetsuppgifter är att bevilja bistånd till boende, saneringar, akuta boendelösningar och tillsyn av socialtjänstens lägenheter. Filip har haft dessa arbetsuppgifter i ett år.

Gunilla

Gunilla är utbildad socialpedagog med vidareutbildning inom utredningsarbetet. Hon arbetar med barnavårdsutredningar, förhandsbedömningar, uppföljning av insatser samt med placering av hemlösa barnfamiljer och har haft dessa arbetsuppgifter i tio år.

Socialsekreterares möjligheter och handlingsutrymme

I princip alla socialsekreterare uttryckte att det var nästintill omöjligt för socialtjänsten att ordna en permanent bostad till den hemlösa barnfamiljen i det akuta skedet. På lång sikt var det möjligt att familjen kunde få flytta in i en lägenhet där socialtjänsten står för kontraktet eller så kunde det lösas genom att barnfamiljen själv hittar en bostad. I det akuta skedet var det däremot ofta hotell eller vandrarhem som gällde. Vi ställde frågan om vilka lösningar och boendialternativ som fanns för hemlösa barnfamiljer, Anna svarade så här:

I det akuta läget hotell och vandrarhem. På längre sikt sociala kontrakt, om de inte lyckades lösa det själva, så sociala kontrakt via socialtjänsten (Anna).

Anna uttrycker sig här genom att säga att i det akuta skedet inte finns några andra alternativ än hotell och vandrarhem. Erika svarade så här på samma fråga:

Det är tyvärr bara vandrarhem och hotell och sen är det utredningshem ibland om det behövs men det är Barn och ungdoms[sektionen] som tar det beslutet (Erika).

Erika menar också att de enda alternativ som finns är hotell och vandrarhem. Svaret visar också att det finns andra lösningar men att det ligger utanför Vuxensektionens ansvarsområde. Utifrån dessa svar är det lätt att dra slutsatsen att socialsekreterare som arbetar med hemlöshet har mycket små möjligheter att ge andra insatser än hotell och vandrarhem i det akuta skedet. När vi kodade intervjuerna fann vi en avsaknad i resonemang om eget initiativtagande samt resonemang om att ta beslut utanför de ramar som finns. Detta förvånade oss då det känns givet att socialarbetare ska ha ett handlingsutrymme att fatta individanpassade beslut. Evans (2010) påpekar att det finns en spänning mellan den ökande regleringen av praxis och gräsrotsbyråkraters behov av att ta

egna initiativ och vara kreativa i det praktiska arbetet. Samtidigt är det förmågan att handla mellan de regler och resurser som finns som skapar själva handlingsutrymmet. Enligt Svensson, Johnsson och Laanemets (2008) har socialarbetare ett ansvar för sitt handlingsutrymme. Papadakis och Papadakis (2008) forskning från Kreta visar att få socialarbetare försöker förändra de rådande förhållandena utan istället finner de sig i situationen. Några hänvisar till hur verkligheten ser ut och menar att de enda de kan göra är att lösa situationen tillfälligt. Dessa resonemang återfanns även i våra intervjuer och det enda svaret som egentligen skilde sig var från David som svarade på frågan om vilka lösningar och boendialternativ som finns för hemlösa barnfamiljer såhär:

Jag försöker själv hitta så här marklägenheter som man kan hyra och kolla lite på nätet och så, och kanske stuga också /.../ Men just det här att de ska ha ett eget kök så att det känns som ett hem och inte som ett rum bara och den möjligheten har vi ju. Jag kan själv liksom kolla upp någonting och sen gå till chefen och säga ”jag har hittat det här, kan vi inte flytta in den här familjen hit så att det blir bättre för dem och sånt”. Så det är jättebra att ha de möjligheterna, man kan i alla fall göra rätt ifrån sig så att säga (David).

Detta kan tolkas som att David anser att han som socialsekreterare har ett eget ansvar att förvalta det handlingsutrymme som finns. David säger att det finns en möjlighet att själv leta upp boendialternativ på nätet som är bättre anpassade för barnfamiljer än hotell och vandrarhem. När David säger att det är jättebra att ha möjlighet och göra rätt för sig tolkar vi det som att han anser att man gör rätt för sig genom att använda handlingsutrymmet.

På samma fråga om vilka lösningar och boendialternativ som finns för hemlösa barnfamiljer fick vi skilda svar. Det fanns inga gemensamma riktlinjer kring vilka hotell eller vandrarhem som barnfamiljer skulle placeras på. Under intervjuerna framkom det att en stadsdel placerade personer med missbruksproblematik på samma akutboende som en annan stadsdel placerade barnfamiljer på.

Barnets bästa

Vi ställde frågorna ”Hur skulle du definiera begreppet barnets bästa?” och ”Hur använder du dig av begreppet barnets bästa när du möter hemlösa barnfamiljer?”. Detta för att undersöka vad socialsekreterarna tyckte var barnets bästa men också för att undersöka om de använde begreppet i det dagliga arbetet. Ett återkommande svar var att barnets bästa innebar att barnen skulle ha ett stabilt boende och en trygg tillvaro. Detta diskuterar Anna nedan:

Det som är bäst för barnet långsiktigt, vad är det som skapar en trygghet och stabilitet på längre sikt? Det är det som handlar om barnets bästa. Men också en trygghet att barnet finns i en trygg miljö, närvarande vuxna, möjlighet att komma till den skola man har gått tidigare kanske, om det är bra, ibland kan det vara bra att byta skola. Så det är lite olika från fall till fall, men det är nog så jag vill definiera barnets bästa (Anna).

Här kan vi se att Anna anser att barnets bästa handlar om trygghet och stabilitet under en längre tid. Det går också att skönja en definition av barnets bästa utifrån en situation av hemlöshet. Ordvalen trygg miljö, närvarande vuxna och möjlighet att gå på samma skola som tidigare kan tolkas som en koppling till hemlöshetssituationen. Att definiera barnets bästa utifrån att barnet lever i hemlöshet var återkommande i intervjuerna.

Ett stabilt boende naturligtvis och en ekonomi så att man känner att man klarar av vardagen och att det är en faktor som är negativ för barns utveckling att inte ha ett boende och att ha dålig ekonomi (Gunilla).

Här kan vi se att Gunilla också har gjort en tydlig koppling mellan barnets bästa och hemlöshetssituationen genom att nämna boende och ekonomi. Detta kan bero på att de socialsekreterare som vi har intervjuat arbetar med just hemlöshet och att de tror att det är det svaret vi förväntar oss att få på frågan. Det kan också tolkas som att just ett stabilt boende är något som socialsekreterare ser som en grundläggande förutsättning för barnets bästa. Många socialsekreterare menade dock att det inte fanns så många möjligheter att använda begreppet barnets bästa. Här följer fortsättningen på ovannämnda definition av barnets bästa från Gunilla:

Och där kommer man ju i konflikt med vad som finns, vilka möjligheter som finns och att det finns direktiv och där finns pengar så man har liksom ändå vissa ramar man måste hålla sig inom i socialtjänsten (Gunilla).

Här hänvisar Gunilla till de ramar som finns inom socialtjänsten och att organisationens resurser styr de möjligheter som finns att använda sig av barnets bästa. Enligt Svensson, Johnsson och Laanemets (2008) påverkas handlingsutrymmet bland annat av de ramar och regler som finns inom organisationen. Gunilla uttryckte också att det finns en konflikt mellan barnets bästa och de möjligheter och direktiv som finns. Enligt Lipsky (2010) arbetar gräsrotsbyråkrater i organisationer med motstridiga mål där det sociala arbetets värderingar kan hamna i konflikt med organisationens mål. Trots detta har socialarbetaren en stor frihet i sitt arbete enligt Svensson, Johnsson och Laanemets (2008).

Handlingsutrymmet påverkas enligt dem också av individuella faktorer där personer med olika erfarenhet hanterar utrymmet olika. Som kontrast till Gunillas resonemang om barnets bästa och de ramar som finns svarade Bertil så här på samma fråga:

.../ men i övrigt alla diskussioner och sånt när det gäller bistånd överhuvudtaget så gäller ju lagen enligt 1 kap 2 § att barnets bästa alltid ska komma i främsta rummet. Och jag tycker nog att det med de resurser som ställs till förfoga, alltså de är ju inte stora men det är ju i diskussionerna så är det ju barnen som står i främsta rummet och hitta den bästa lösningen för dem .../ sen känner jag ju att jag kan gömma mig bakom med stöd av 1 kap 2 § Socialtjänstlagen. Då är man nästan oantastlig, det finns ju gränser för det är ju klart, men jag tycker att det känns tryggt att det finns i lagen det här. Att man kan använda sig av det (Bertil).

Bertil var den enda som egentligen hänvisade till lagen i samband med begreppet barnets bästa. Trots de små resurser som finns menar Bertil att begreppet finns med i lagen och att det känns tryggt. Socialsekreteraren kan då ta stöd i lagen för sina beslut vilket nästan blir omöjligt att kritisera. Detta kan tolkas som att lagen skapar ett handlingsutrymme för den enskilda socialsekreteraren att ta beslut som är till barnets fördel. Istället för att lagen hämmar socialsekreteraren skapar den istället ett stöd att handla utifrån det enskilda barnets bästa. Det visar också att handlingsutrymmet kan användas och tolkas på olika sätt av olika socialsekreterare.

Fem socialsekreterare menade att de använde sig av begreppet barnets bästa genom att de prioriterade barnfamiljer framför ensamstående hemlösa. Alla beskrev att barnets bästa i arbetet innebar att de hade barnet i åtanke och att fokus låg på barnfamiljerna. Det var få som kunde svara på hur de konkret använde sig av barnets bästa i arbetet. Däremot var det några stycken som ansåg att de inte hade möjlighet att tänka på barnets bästa på grund av de knappa resurser som fanns tillhanda. Anna svarade så här på frågan om hur barnets bästa används i arbetet med hemlösa barnfamiljer:

Väldigt lite, som sagt, det handlade ju om att lösa den akuta situationen och då fick man använda de boendeställen som var lediga helt enkelt /.../ fanns det ett ställe som kunde ta emot dem då kunde vi inte lägga in barnets bästa eller inte, vad hade vi för val? (Anna)

På Anna verkar det som att socialsekreteraren inte har möjligheter och resurser att anpassa situationen efter barnets bästa. Detta strider egentligen mot förarbetena till socialtjänstlagen som säger att varje beslut som påverkar ett barn ska baseras på en prövning av vad som är bäst för barnet. Innan ett beslut tas ska dessutom olika alternativ och lösningar vägas mot varandra för att beakta just det specifika barnets bästa (SOU 1997:116). Det kan tolkas som att socialsekreteraren inte följer lagen men det kan också tolkas som att lagen inte är anpassad efter verkligheten. Frågan är om socialsekreterare har möjlighet att följa lagen utifrån de resurser som finns. Enligt Lipsky (2010) är gräsrotsbyråkrater ständigt kritiserade för att de inte utför sitt arbete på ett lämpligt sätt genom att de bland annat inte alltid följer lagar och regler. Detta beror ofta på att det inte finns tillräckliga resurser. Detta tolkar vi som att vissa socialsekreterare inte alltid upplever att de har möjlighet att följa lagen utifrån de resurser som ges.

För att få ytterligare information om hur barnen uppmärksammas ställde vi frågorna hur mötet med barnfamiljen ser ut, om socialsekreterarna även träffar barnen samt om barnen har möjlighet att komma till tals. Så här svarade Anna:

Väldigt sällan, väldigt sällan /.../ på grund av stressad arbetssituation, hög arbetsbelastning så kunde man inte lägga så mycket fokus på barnen utan att det var mer att lösa den akuta boendesituationen. Men absolut, kom det in en klient som hade

med sig sitt barn och man märkte att det inte stod rätt till klart att man försökte nysta i det och se hur man gick vidare i det (Anna).

Det Anna menar här är att hon väldigt sällan pratar med de hemlösa barnen i de familjer som hon har kontakt med. Enligt Andersson och Swärd (2007) är det inte självklart att barnen får träffa socialsekreteraren vilket gör det svårt för socialsekreteraren att bedöma barnets situation. Ofta ses dessutom barnen som en del av familjen och inte som enskilda individer. Föräldrarnas behov blir därför ofta också barnens behov. Uttalandet från Anna kan också ses som en typ av accounts då socialsekreteraren ursäktar sitt handlande genom att säga att det beror på en stressad arbetssituation och hög arbetsbelastning. På många sätt kan man säga att bristen av uppmärksamhet på barnen är ett oväntat eller till och med olyckligt beteende då 1 kap 2 § Socialtjänstlagen säger att vid åtgärder som rör barn skall det särskilt beaktas vad hänsynen till barnets bästa kräver. Scott och Lyman (1968) menar att man i olika kulturer och situationer förväntas använda sig av vissa accounts för att förklara ett olyckligt beteende. Anna förklarade sitt handlande genom att ”skylla” på något som vi anser vara starkt förknippat med socialtjänstkulturen, nämligen bristen på tillräckliga resurser. Att en socialsekreterare ursäktar sitt beteende genom att säga att det beror på en stressad arbetssituation och hög arbetsbelastning kan bero på att det förväntas av socialsekreteraren.

Resonemang om barnets bästa vid placering

För att kunna besvara vår frågeställning hur socialsekreterarna resonerar utifrån begreppet barnets bästa då de hänvisar barnfamiljer till just hotell eller vandrarhem ställde vi samma fråga till våra intervjupersoner. I de svaren vi fick fanns det en variation vilket skulle kunna bero på hur den enskilda socialsekreteraren valde att definiera begreppet barnets bästa och att det påverkade hur de svarade på denna fråga. Som vi tidigare redovisat anser de flesta socialsekreterare att en definition av begreppet barnets bästa är att ha ett stabilt boende och en trygg tillvaro. I denna del har vi möjlighet att lyfta hur socialsekreterarna faktiskt använder sig av begreppet i praktiken. Jämfört med definitionen av barnets bästa är detta satt i en annan kontext. Nu förklaras istället barnets bästa som ett rum på ett hotell eller vandrarhem där barnfamiljen i alla fall kan

tillgodose sina primära behov. Barnets bästa som definition och barnets bästa i arbetet skiljer sig på så sätt från varandra.

Bertil resonerade så här:

.../ det är väl så långt som möjligt att de kan tillgodose sina behov och då är det väl de primära behoven det är fråga om alltid, de är de där att kunna tvätta och laga mat, kunna leva någorlunda drägligt även under tiden man bor .../ (Bertil)

Flera av socialsekreterarna poängterade att miljön var viktig. Att barnfamiljen skulle undvika att dela utrymmen med andra personer var viktigt för barnets bästa när de hänvisade till hotell och vandrarhem.

.../ att det inte skulle finnas några missbrukare där, eller några psykiskt sjuka där, för att tyvärr är det så att vissa boende så har man så att de har ett aktivt missbruk eller psykisk sjuka, man blandar helt enkelt. Det är inget som man egentligen ska eller är lämpligt att göra men det är likadant en verklighet. Och det är väl inte bra för barn att vara i en miljö, dela kök eller till och med toalett och badrum med den typen av personer som har den typen av problematik som skulle behöva en helt annan typ av hjälp, men tyvärr förekommer det och när vi resonerade kring det var det ju att försöka undvika den typen av ställe, att barnen skulle slippa behöva hamna i den miljön, men tyvärr så som jag har sagt tidigare fanns det en verklighet som gjorde att vi var tvungna att sätta dom där, men då försökte vi flytta dom så fort det gick (Anna).

Anna resonerar här kring hur miljön skulle påverka barnet och att det kan hända att de hamnar på samma hotell eller vandrarhem som personer med aktivt missbruk eller psykiskt sjuka personer. Detta är även något som socialsekreterarna som medverkade i Anderssons och Swärds (2007) studie uppmärksammade som ett problem. Utifrån citatet ovan menar Anna att hennes handlingsutrymme var begränsat av verkligheten. De blev därför tvingade att placera barnfamiljer på hotell och vandrarhem där det fanns annan social problematik. Enligt Scott och Lyman (1968) skulle Annas uttalande även kunna ses som en typ av account i form av en ursäkt. Anna medger att hon handlat fel genom att säga att det inte är lämpligt att placera barn bland missbrukare och psykiskt sjuka.

Samtidigt säger hon att de kunde bli tvungna att placera där på grund av verkligheten vilket tyder på att hon anser att ansvaret inte är hennes.

Andersson och Swärd (2007) visar i sin studie att de socialsekreterare som de har intervjuat beskriver att de egentligen inte anser att hotell är en bra boendelösning för barn. Anledningen till att de behöver placera på hotell, är av samma anledning som våra intervjupersoner berättar, de har ofta inga andra alternativ utan de hänvisar till hur verkligheten ser ut. Detta svar är upprepande i intervjuerna där socialsekreterarna är medvetna om att det inte är bra för barnen. De försöker att flytta på barnfamiljerna så fort som möjligt och hitta en bättre boendelösning för dem.

/.../alltså det är ju inte för barnets bästa, det är det ju inte, om vi nu hamnar i den situationen att vi bokar in en barnfamilj på ett vandrarhem eller ett hotell så är det ju inte utifrån barnets bästa. Men det är kanske det i den situationen? Eftersom dom annars riskerar att sova utomhus såklart att det är bättre att bo på ett vandrarhem än att bo ute. Men egentligen är det oftast den lösning som de kanske själva kan hitta, det kan vara någon släkting dom kan bo hos tillfälligt eller hyra något rum hos någon kompis kan ofta vara bättre än att på vandrarhem (Cecilia).

Gunilla resonerar på samma sätt som Cecilia, att det är inte barnets bästa att bo på hotell eller vandrarhem:

Jag försöker undvika att hänvisa dem till hotell eller vandrarhem. För att jag inte tycker att det är barnets bästa. Jag kan inte säga det till dem att ”detta är barnets bästa att ni ska bo på hotell” det kan jag inte säga. Skulle jag säga det så ”jag vet att detta inte är bra för barnet men just nu har vi inget annat ni får bo här i natt och så ska vi se hur vi ska lösa det (Gunilla).

Enligt Buttny (1993) används accounts för att omvandla den negativa innebörden av en handling och därigenom förändra andras negativa syn på handlingen. Gunilla menar att hon skulle säga till familjen att det inte är barnets bästa men att hon inte har något bättre alternativ och att de ska försöka lösa situationen snabbt. Detta kan vi tolka som att socialsekreteraren försöker att omvända sina klienters uppfattning från det negativa till

det positiva genom att uttrycka sig på detta sätt. Om socialsekreteraren ska lyckas att omvandla klientens syn på den negativa handlingen är språket avgörande. Huruvida socialsekreteraren lyckas att omvandla klientens syn beror på hur skicklig denne är på att använda språket genom ursäkter och förklaringar.

I nästa citat diskuterar socialsekreteraren bristen på möjligheter att erbjuda barnfamiljen en bra boendelösning och vad det skulle kunna beror på. Citatet visar även att de löser situationen akut för att sedan jobba för att barnfamiljen ska få ett bättre boende.

./.../ vi har inte så många möjligheter. Jag vet att det är liksom en budgetfråga och att det inte finns lägenheter för alla, och [det] alltså det är ju jobbigt att skicka dem till vandrarhem, hänvisa dem till vandrarhem men hellre det än att bo på gatan. Det kanske man säger för att man ska må bra själv lite, jag vet inte. Men sen får man jobba därifrån ./.../ Alltså när de kommer och säger ”jag har ingenstans att sova ikväll, antingen gatan eller att ni hjälper mig”. Så jag vet inte, det kanske är tragiskt men, man ser inte det på samma sätt när man är inne i det när, man vet att vi har inte så många möjligheter men de får i alla fall tak över huvudet och sen kan man jobba därifrån (David).

Detta citat visar att David själv menar att handlingen att placera barnfamiljer på vandrarhem är felaktig. Han kan inte påverka boendelösningen och förskjuter ansvaret och ursäktar sig genom att hänvisa till budget och bostadsbristen i Storstaden (jmf Buttny 1993). Detta kan vi även koppla till Knutagårds (2009) studie där socialsekreterarna förklarade sig och samtidigt legitimerade en boendelösning genom att sätta deras boendelösning i relation till en sämre boendelösning. Studien pekar på att socialsekreteraren kan, precis som David, använda sig av det ekonomiska perspektivet för att legitimera varför det använder just vandrarhem. Det skulle kunna vara så att det råder budgetunderskott och därför finns det ingen möjlighet att använda sig av dyrare boendelösningar. Som flera av våra intervjupersoner har resonerat handlar det om en akutsituation och därför blir det i just det läget legitimt att välja det sämre boendet. Knutagårds (2009) studie visade också att socialtjänstens hänvisningar till akuta boendelösningar gjorde att de tillfälligt löste ett bostadsproblem. En lägre standard av boendet legitimeras då eftersom placeringen är tänkt som en tillfällig placering. Detta ger David uttryck för då han säger att de i alla fall får tak över huvudet och att de sedan får

jobba därifrån. Men som Knutagård konstaterar ligger problemet i att dessa kortvariga lösningar brukar bli långvariga. Vi ställde Anna frågan om hur länge barnfamiljerna fick bo på hotell och vandrarhem då hon hade nämnt att de kunde ”fastna” där. Anna svarade så här:

Anna: Alltså det kan vara jättelänge...

Intervjuare: upp till ett år?

Anna: ja

Intervjuare: Längre än ett år?

Anna: Ja /.../ det finns ju dem som sitter på akutboende en vecka och så finns det dom som sitter där längre än ett år.

Hemlöshetens påverkan på barnen

Vi hade för avsikt att undersöka hur barn påverkas av att bo på hotell och vandrarhem tillsammans med sin familj. Därför bad vi socialsekreterarna att försöka förklara och berätta för oss och hur de upplevde att barnen påverkades av att leva i hemlöshet. För att kunna besvara denna fråga måste socialsekreteraren ha träffat barnen och kunnat bilda sig en uppfattning om barnets mående och hur de påverkas av sin boendesituation. Det framkom under intervjuerna att det inte var självklart för alla socialsekreterare att de träffade barnen och pratade med dem. En del socialsekreterare menade att om barn far illa är det Barn och ungdomssektionens uppgift att prata med barnen och utreda det.

Anna beskriver att barnen påverkas så här av att leva i hemlöshet:

/.../vi kommer inte i kontakt så mycket, det var mer den här situationen som hade orsakat hemlösheten som vi kände ju att vi kunde märka på barnen att dom mådde dåligt. Snarare än att det var hemlösheten i sig som följde med, men det berodde nog på att vi träffade barnen alldeles för lite för att kunna göra den och sen det som var den stora var den strukturella gruppen med barnfamiljer där den ena föräldern hade kommit till Sverige och sen plockat hit hela sin familj, och många gånger tyckte väl dom att det var okej att bo på den typen av akutboende för att de hade bott på betydligt sämre former (Anna).

Detta citat visar på att socialsekreteraren uppfattar att deras handlingsutrymme att träffa barnen är begränsat. Dock anser Anna att det är orsaken till att de har hamnat i denna

situation som påverkar barnen snarare än deras boendesituation i nuläget. Andra delen i detta citat är ett rättfärdigande då barnfamiljen inte har något bättre att jämföra med och därför skulle de tycka att akutboende är acceptabelt i jämförelse med hur de har levt tidigare. Enligt Scott och Lyman (1968) innebär ett rättfärdigande av en handling att man har handlat fel men att själva handlingen inte var negativ och därigenom tar man inte på sig något ansvar. Vi tolkar det som att Anna menar att handlingen inte är negativ för barnfamiljen då de tidigare har bott under sämre förhållanden. Här kan vi återigen koppla till Knutagårds (2009) studie då socialsekreteraren sätter deras boendelösning i relation till en sämre boendelösning. På så sätt legitimerar socialsekreteraren placering på hotell och vandrarhem.

I nästa citat kan vi också utläsa en typ av accounts där socialsekreteraren menar att en månad kan nog alla barn klara av och att det skulle vara som en semester för barnen. Detta gör Cecilia genom att försvara och motivera sin handling:

Det är ju olika såklart, det beror klart på hur det blir, hur länge man bor på vandrarhem. En månad tror jag egentligen att alla kan klara, det är som en semesterresa lite grann, kanske en tråkig semester eftersom, om föräldrarna inte är så aktiva och inte är så mycket med barnen, om dom bara sitter på rummet är det tråkigt klart. Men blir det längre tid kan man väl säga skulle jag tror att barnen mår sämre och sämre, liksom av att bo så (Cecilia).

Cecilia beskriver att barnen mår sämre av att bo på vandrarhem och att tiden hur länge barnen bor på vandrarhemmet påverkar deras mående. Uttrycket ”som en semesterresa” kan också tolkas som att det kan vara bra för barnfamiljen att få ett avbrott från vardagen och att det är lite spännande med vandrarhem och ett nytt boende den första månaden. Filip menar också att det kan fungera en kort tid men att det sedan blir otryggt för barnen:

/.../alltså man kan väl tänka sig att bo på hotell kan väl vara kul i en vecka och sen/.../jag har sagt det så många gånger...men trygghet och stabiliteten finns ju inte i en...jag tror det skapar otrygghet hos barnen (Filip).

I Hjort och Salonens studie (2000) betonas barnfamiljens behov av att känna trygghet i sitt boende. Barnfamiljen önskade en tillvaro som skulle vara relativt förutsägbar och trygg. Citatet ovan visar att socialsekreteraren pekar på att dessa förutsättningar inte finns och därför skapar det en otrygghet hos barnen.

Som vi tidigare har skrivit var det flera som inte träffade och pratade med barnen. Bertil som träffade barnen beskrev deras situation så här:

Det händer faktiskt att de säger till mig att de är ledsna över att de behöver bo så här, ”- har du ingen lägenhet till oss och så här”. Dom far illa av det. Det är för mycket utanför det vanliga samhället så att säga, och jag vill påstå att det påverkar dom ganska starkt ju äldre dom blir och de behöver inte vara gamla för att känna det, utan man börjar komma upp i fem –sex åren så märker man det.. (Bertil).

Bertil beskriver att barnen far illa och att även de mindre barnen upplever ett utanförskap och en skillnad mellan dem och andra barn. Anderssons och Swärds (2008) forskning visar även att på grund av barnens boendesituation får de det ännu svårare att integreras i det svenska samhället.

Många av de socialsekreterare som vi intervjuade svarade mer hypotetiskt på frågan genom att säga att de *trodde* att barnen påverkades då de inte träffar barnen så ofta. Enligt Lipsky (2010) arbetar gräsrotsbyråkrater ofta under osäkerhet på grund av att arbetet kräver snabba beslut. Det är svårt och kostsamt att inhämta säker information om klienterna. Därför har gräsrotsbyråkraterna inte möjlighet att överväga om ytterligare informationssökning skulle gynna både dem och klienten. Således fattas beslut ofta på osäkra grunder. Vi kan koppla detta till våra resultat genom att socialsekreteraren säger att de inte har handlingsutrymme i form av tid och resurser att träffa barnen och uppmärksamma deras behov. De inhämtar alltså sällan information om barnen i ärendet vilket gör att beslut att placera på hotell och vandrarhem kan fattas på osäkra grunder om hur det kan påverka det enskilda barnet. Samtidigt ställer vi oss frågan om socialsekreteraren utnyttjar sitt handlingsutrymme för att kunna träffa barnen. Kanske har de blivit så styrda av de rutiner som finns på arbetsplatsen att de glömmer att använda sitt

handlingsutrymme. Detta kan vi märka genom att en del socialsekreterare nästan blir förvånade över att vi antar att de träffar barnen.

På vår fråga hur barn påverkas beroende på om de bor i de akuta boendelösningarna jämfört med om de skulle bo i mer långsiktiga boendelösningar trodde Cecilia att:

/.../ jag tror det svåraste med vandrarhem är det vardagliga, med fritidsaktiviteter, att inte kunna ta dit kompisar, att man måste pendla för att vandrarhemmet, de flesta vandrarhem som vi kan använda finns inte i Storstaden utan det finns något enstaka, men de flesta vandrarhem tar inte emot oss socialtjänsten. Så som vanliga vandrarhem, kan inte vi boka på (Cecilia).

Cecilia lyfter här upp problem med vardagliga saker som aktiviteter och att leka med kompisar på grund av långa avstånd då de vandrarhem de använder inte är belägna i Storstaden. Anderssons och Swärds (2007) studie visar på problem som kan uppstå då barnfamiljer bor på hotell. Det kan vara problem med trångboddhet, långa avstånd, svårigheter med att tvätta och matlagning och svårt att hålla kontakt med släkt och vänner.

Filip resonerade så här på vår fråga hur barnets kontakt med skola, vänner och släkt påverkas:

Väldigt mycket tror jag, till det negativa. Det är nog ingenting positivt som kan komma ut från det. Givetvis endast om det är en väldigt kort lösning för att sen en plan mot ett alltså om man redan har en plan mot en mer långsiktig lösning men, nej (Filip).

Anderssons och Swärds (2007) forskning visar att den bostadssituation som barnfamiljen befinner sig i påverkar barnen negativt. Även att leva under en ekonomisk knapphet påverkar alla delar av ett barns liv, visar Rädda Barnens årsrapport (2010). Buckner (2008) diskuterar effekterna av hemlöshet och att barnets psykiska och fysiska hälsa, utveckling och prestationsförmåga i skolan påverkas av deras boendesituation.

Något som avvek ifrån våra andra svar var Annas resonemang om hur barnen påverkas då de bor i mer akuta boendelösningar jämfört med de barn som bor i mer långsiktiga boendelösningar:

Jag vet inte... jag tror att det mer handlar om hur föräldrar är och vilken situation föräldrarna befinner sig i. Bor man i en lägenhet och livet är kaos och kris och föräldrarna håller på att tappa greppet så är det en värre situation än barn som bor med sina föräldrar som bor på ett trevligt ganska barnvänligt akutboende och föräldrarna är trygga och stabila och omhändertagande så (Anna).

Anna menar här att barnen påverkas mer av föräldraförmågan och hur föräldrarna mår än hur de bor. Statistik från Socialstyrelsen (2011) över hemlösa barnfamiljer visar att det är vanligt förekommande med missbruksproblem, psykisk ohälsa och med familjeproblem men att den främsta anledningen till att de är hemlösa är på grund av att barnfamiljen är utestängd ifrån den ordinarie bostadsmarknaden. Anna beskriver också hur hon tror att barn påverkas av miljön på hotell och vandrarhem:

Alltså det är väl inget som jag såg så direkt som socialsekreterare sen är det ju mer som privatperson som man kan spekulera i det som jag sa då/.../ Det är väl klart att det är trevligare för en familj att bo i ett radhus utanför Litenstad där det är lugnt och tryggt och ren miljö och dom kan springa som dom vill, än att bo i centrala Storstaden där man har hög kriminalitet och det bor andra barnfamiljer som befinner sig och ensamstående som befinner sig en väldigt pressad situation, sånt är ju påverkar ju också. Så det är klart att det... (Anna)

Här beskriver intervjupersonen att det är bättre boendemiljö för barnen på landet än i en stad. Ytterligare något som är intressant här är att socialsekreteraren menar att det inte är optimalt att samla människor som befinner sig i en pressad situation på samma boende. Det visade sig också i Anderssons och Swärds (2007) studie att socialsekreterare upplevde att människor med olika sociala problem samlades på ett och samma boende vilket i sin tur kunde förstärka problemen.

7. Sammanfattande diskussion

Syftet med denna uppsats var att studera hur socialsekreterare resonerar kring hemlösa barnfamiljer, utifrån begreppet barnets bästa som förekommer i FN:s Barnkonvention och socialtjänstlagen. Vi ville även undersöka hur socialsekreterare uppmärksammar barnen i ärenden med hemlösa barnfamiljer. Vidare ville vi få kunskap i hur socialsekreterare resonerar utifrån barnets bästa då de hänvisar barnfamiljer till hotell och vandrarhem. Vi ville också undersöka hur barn, enligt socialsekreterare, påverkas av att bo i dessa boenden samt ta reda på vad socialsekreterare anser att de har för möjligheter att hjälpa hemlösa barnfamiljer till en bostad. Våra teorier accounts, handlingsutrymme och gräsrotsbyråkrati har hjälpt oss att se våra intervjupersoners svar ur ett annat perspektiv. Vi kommer nedan besvara våra fyra frågeställningar i olika stycken som är uppdelade efter våra frågor. Efter detta kommer vi föra en friare sammanfattande diskussion.

Vi kan se att socialsekreterare som arbetar med akutboende till hemlösa barnfamiljer inte uppmärksammar barnen i ärendena. Begreppet barnets bästa används för att kunna prioritera barnfamiljer framför ensamstående hemlösa. Många socialsekreterare definierade begreppet barnets bästa genom ett stabilt boende och en trygg tillvaro. Socialsekreterarna beskrev också att barnets bästa innebär att de har barnet i åtanke och att fokus hamnar på barnfamiljerna. Däremot var det få som kunde svara på hur de konkret använde sig av begreppet barnets bästa i det dagliga arbetet. Några socialsekreterare menade att de hade små möjligheter att arbeta efter barnets bästa på grund av de knappa resurser som finns inom socialtjänsten. Detta strider egentligen mot 1 kap 2 § Socialtjänstlagen som säger att vid åtgärder som rör barn skall det särskilt beaktas vad hänsynen till barnets bästa kräver. Vi har uppmärksammat att barnen ses som en del av familjen och inte som enskilda individer. Vi kan konstatera utifrån tidigare forskning att barn påverkas negativt av att bo på hotell och vandrarhem. Därför är det svårt för oss att förstå varför socialsekreterare inte uppmärksammar barnen mer i dessa ärenden. En del av våra intervjupersoner förklarade sig genom att säga att det inte var deras uppgift att prata med barnen. De menade att deras uppgift var att ordna tak över huvudet och att det var Barn- och ungdomssektionens uppgift att utreda barnens behov. Vi menar att barn borde uppmärksammas i alla ärenden, även i ärenden som rör föräldrarna eller familjen

som helhet. Vi ser annars en risk att barn kan hamna mellan stolarna genom att Barn-och ungdomssektionen inte startar en utredning på barnet, samtidigt som Vuxensektionen anser att det inte är deras jobb att uppmärksamma barn. Många socialsekreterare anser att deras handlingsutrymme är begränsat av de resurser som finns. De ursäktar sig genom att ”skylla” på bristen på resurser vilket kan ses som en del av socialtjänstkulturen där socialsekreteraren förväntas använda sig av dessa ursäkter.

Socialsekreterarnas definition av barnets bästa skilde sig från hur de använder sig av begreppet i praktiken. Kontexten var avgörande för definitionen av barnets bästa. När socialsekreterarna definierade begreppet barnets bästa lyftes ord som stabilitet, långsiktighet och trygghet. När vi ställde begreppet i relation till placering på hotell och vandrarhem fick vi andra resonemang kring barnets bästa. Nu var det svårt att ta hänsyn till barnets bästa och det handlade om att barnfamiljen fick tak över huvudet och en dräglig tillvaro på ett hotellrum. Många betonade att det var en akut lösning och att det i den akuta situationen inte finns några andra alternativ. En del nämnde att vi måste vara realistiska och förstå att det är så verkligheten ser ut. Vi har precis som Knutagård (2009) uppmärksammat att socialsekreterare legitimerar placering på vandrarhem och hotell genom att förklara det som att det är en akut och tillfällig lösning. Som vår intervjuperson Anna beskrev kan dessa tillfälliga boendelösningar bli långvariga och barnfamiljer har bott på vandrarhem i över ett år. Vi märkte att många socialsekreterare använde sig av accounts för att omvandla den negativa innebörden av att placera barnfamiljer på hotell och vandrarhem och därigenom förändra den negativa synen till något positivt.

Då det framkom att det var få socialsekreterare som pratade med barnen fick många svara hypotetiskt på vår fråga om hur barn påverkas av att bo på hotell och vandrarhem. De svar vi fick var att de trodde att barnen mår dåligt och att de för illa. Socialsekreterarna tror att barnen upplever otrygghet och utanförskap. De tror att vardagliga aktiviteter påverkas som att leka med eller ta hem kompisar. Barnen är ledsna och en socialsekreterare sammanfattar det som att inget positivt kan komma ut av att bo på hotell och vandrarhem. Det är alltså uppenbart att socialsekreterarna anser att barnen påverkas negativt av att bo i tillfälliga boendelösningar som hotell och vandrarhem. Samtidigt beskriver några av våra intervjupersoner att alla barnfamiljer klarar en begränsad tid på

hotell och vandrarhem. Ju längre tid de bor på dessa boenden desto mer påverkas barnen av situationen. Huruvida barnen skulle uppleva situationen som en semesterresa den första tiden tror vi, precis som en del socialsekreterare, är förknippat med föräldrarnas mående och deras förmåga att ta hand om barnen.

Socialsekreterarna beskriver att det i det akuta läget är i princip omöjligt att ordna en permanent bostad till en hemlös barnfamilj. De alternativ som finns är hotell eller vandrarhem. Återigen hänvisar socialsekreterarna till bristen på resurser och till hur verkligheten ser ut. Det var få som ansåg att de kunde ta beslut utanför de ramar som finns inom organisationen. Vi saknade resonemang från flera socialsekreterare om att ta egna initiativ, något som vi egentligen tycker hör till yrkesrollen. Kanske kan det vara så att det egna initiativtagandet glöms bort eller begränsas genom de regler som finns i delegationsordningen där det ofta är chefen som tar det slutliga beslutet. Vi upplevde att socialsekreterarna kände sig mycket begränsade men att de gjorde vad de kunde utifrån de resurser som fanns. Det är dock viktigt att komma ihåg att socialarbetare har ett eget ansvar att förvalta det handlingsutrymme som skapas mellan lagar och regler.

Efter att ha intervjuat socialsekreterare inom några olika stadsdelar i Storstaden har vi märkt att det inte finns några direkta gemensamma riktlinjer för vart de ska placera hemlösa barnfamiljer. En stadsdel använde exempelvis ett vandrarhem för barnfamiljer som en socialsekreterare på en annan stadsdel beskrev som direkt olämpligt för barn på grund av att de placerade personer med missbruksproblematik där. Vi tror att det är viktigt med en diskussion mellan stadsdelarna om vad de har för olika boendialternativ till hemlösa barnfamiljer. Vi har fått information om att det i andra stadsdelar används andra lösningar i form av kategoriboende och genomgångsboende. Det är en intressant aspekt att olika stadsdelar arbetar och resonerar på olika sätt vilket i längden kan påverka barnen. Vi tror att stadsdelarna och deras tjänstemän hade tjänat på ett större samarbete då vi har upplevt det som att de ibland nästan arbetar mot varandra. Det finns nog ingen enkel förklaring till varför det ser ut så här men det skulle vara intressant att undersöka vidare varför socialsekreterarna i de olika stadsdelarna resonerar så olika och vilka konsekvenser det för med sig. Som vi tidigare har konstaterat finns det få svenska studier om hemlöshet bland barn och unga. Efter att ha skrivit denna uppsats efterfrågar vi mer

forskning i ämnet så att socialsekreterare kan fatta mer enhetliga beslut som baseras på vetenskap. Det är dock viktigt att aldrig glömma att se till det enskilda barnets behov.

Vi efterlyser riktlinjer kring hur barnets bästa ska implementeras i alla ärenden inom socialtjänsten som rör barn. Vi har sett att barnen i de hemlösa barnfamiljerna inte uppmärksammas som enskilda individer eller får komma till tals. Då dessa barn ofta inte är aktuella för utredning inom Barn- och ungdomssektionen och inte heller uppmärksammas av socialsekreteraren som arbetar med akutboende till hemlösa barnfamiljer. En del av de socialsekreterare som vi intervjuat har också önskat ett bättre samarbete mellan de olika sektionerna inom samma stadsdelsförvaltning vilket vi tror skapar bättre förutsättningar för en helhetssyn.

De socialsekreterare som vi har intervjuat anser att barnen i de hemlösa barnfamiljerna påverkas negativt av att bo på hotell och vandrarhem, samtidigt har vi kunnat visa att barnfamiljerna blir placerade på dessa boenden. Socialtjänsten ska vara det yttersta skydds nätet för barnen men vi har uppmärksammat att socialsekreterare som arbetar med detta ansvar anser att de inte har resurser att beakta barnets bästa. Kanske borde vi ha intervjuat politikerna om hur de anser att barnets bästa ska kunna följas utifrån de resurser som ges. Vi ställer oss frågan, vems ansvar är det egentligen att uppmärksamma barnen i de hemlösa barnfamiljerna?

8. Referenslista

- Andersson, Gunvor & Swärd, Hans (2007). *Barn utan hem: olika perspektiv*. Lund: Studentlitteratur.
- Blid, Mats (2008). *Ett folkhem för alla?: kommunala insatser mot hemlöshet*. Diss. Sundsvall: Mittuniversitetet.
- Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2., [rev.] uppl. Malmö: Liber.
- Buckner, John C. (2008). "Understanding the Impact of Homelessness on Children: Challenges and Future Research Directions". *American Behavioral Scientist*, 51, 6, 721- 736.
- Buttny, Richard (1993). *Social accountability in communication*. London: Sage.
- Evans, Tony (2010). *Professional discretion in welfare services: beyond street-level bureaucracy*. Burlington, VT: Ashgate.
- Hammarberg, Thomas (2006). *Mänskliga rättigheter: konventionen om barnets rättigheter*. Stockholm: Utrikesdepartementet.
- Hollander, Anna (2006). "Juridik i socialt arbete". I Meeuwisse, Anna, Sunesson, Sune & Swärd, Hans (red.) *Socialt arbete: en grundbok*. Stockholm: Natur och kultur.
- Jönson, Håkan (2010). *Sociala problem som perspektiv: en ansats för forskning & socialt arbete*. Malmö: Liber.
- Knutagård, Marcus (2009). *Skälens fångar: hemlöshetsarbetets organisering, kategoriseringar och förklaringar*. Diss. Lund : Lunds universitet.
- Lipsky, Michael (2010). *Street-level bureaucracy: dilemmas of the individual in public services*. New York: Russell Sage Foundation.
- May, Tim (2001). *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur.

- Papadaki, Eleni & Papadaki, Vasileia (2008). "Ethically Difficult Situations Related to Organizational Conditions: Social Workers' Experiences in Crete, Greece". *Journal of Social work*, 8, 2, 163-180.
- Prop. 1996/97:124. *Ändring i Socialtjänstlagen*.
- Prop. 1997/98:182. *Strategi för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter i Sverige*.
- Rennstam, Jens. & Wästerfors, David. (2011) "Att analysera kvalitativt material". I Ahrne, Göran & Svensson, Peter. *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber.
- Salonen, Tapio (2010). *Barns ekonomiska utsatthet – årsrapport 2010*. Stockholm: Rädda Barnen.
- Salonen, Tapio (2012). *Barns ekonomiska utsatthet – årsrapport 2012*. Stockholm: Rädda Barnen.
- Schiratzki, Johanna (2006). *Barnrättens grunder*. Lund: Studentlitteratur.
- Scott, Marvin B. & Stanford M. Lyman (1968). "Accounts". *American Sociological Review*, 33, 1, 46–62.
- Socialstyrelsen 2011. *Hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden 2011 – omfattning och karaktär*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialtjänstlagen SFS 2001:453.
- SOU 1997:116. *Barnets Bästa i främsta rummet. FN:s konvention om barnets rättigheter i Sverige*. Socialdepartementet Huvudbetänkande från Barnkommittén.
- SOU 2005:88. *Vräkning och hemlöshet - drabbar också barn*. Socialdepartementet Utredningen om vräkning och hemlöshet bland barnfamiljer.
- Svensson, Kerstin, Johnsson, Eva & Laanemets, Leili (2008). *Handlingsutrymme: utmaningar i socialt arbete*. Stockholm: Natur & kultur.
- Swärd, Hans (2008). *Hemlöshet*. Lund: Studentlitteratur.

Swärd, Hans (2011). "Forskning om livssituationen för barn och unga i familjer i hemlöshet". I Stockholms Stadsmission. *Hemlös 2011 - En statusrapport om det offentliga stöd till människor i hemlöshet, med utökat fokus på unga i hemlöshet*. Stockholm.

Sylwander, Louise (2001). *Child impact assessments*. Stockholm: Social departementet och Utrikesdepartementet.

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk - samhällsvetenskaplig forskning*. <<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>> (2012-03-13)

9. Bilagor

Bilaga 1

Informationsbrev om uppsatsarbete

Hej!

Vi heter Ylva Arnrud och Sophia Olander och läser sjätte terminen på socionomprogrammet i Lund. Vi ska under denna termin skriva en kandidatuppsats. Syftet med vår uppsats är att undersöka hur socialsekreterare tänker kring anvisningar av hemlösa barnfamiljer till akuta boendelösningar som hotell och vandrarhem utifrån begreppet barnets bästa.

Vi har för avsikt att intervjua åtta till tio socialsekreterare. Vi är tacksamma om du kan avsätta en timme av din tid för en intervju.

Du kommer att vara anonym och varken ditt namn eller den stadsdel du arbetar i kommer att nämnas i uppsatsen.

Vi kommer endast att använda de inspelade intervjuerna till uppsatsen. När vi är färdiga med uppsatsen kommer materialet att förstöras.

Ditt deltagande i vår undersökning är helt frivilligt. Du kan när som helst avbryta ditt deltagande utan närmare motivering. Du väljer själv vilka frågor du vill svara på under intervjun.

Under intervjuerna skulle vi gärna vilja använda oss av diktafon för att försäkra oss om att kunna återge intervjuerna på ett korrekt sätt. Om du inte skulle vilja att vi spelar in intervjun är det självklart helt okej.

Undersökningen kommer att presenteras i form av en uppsats och publiceras i Lunds Universitets biblioteks uppsatsdatabas – LUP Student Papers.

Vi uppskattar om du vill delta i en intervju och dela med dig av dina erfarenheter och kunskaper. Din medverkan gör det möjligt för oss att genomföra vår uppsats.

Du tillfrågas härmed om deltagande i denna undersökning, och vi är tacksamma om du hör av dig till oss så snart som möjligt. Har du inte kontaktat oss inom en snar framtid kommer vi att kontakta dig.

Vänligen

Ylva och Sophia

Våra kontaktuppgifter:

Ylva Arnrud
XXXXXXXXXX

Sophia Olander
XXXXXXXXXX

Handledare: Maria Bangura Arvidsson, Lektor vid Socialhögskolan, Lunds Universitet
XXXXXXXXXX

Bilaga 2

Intervjuguide

Barnets bästa i fokus – socialsekreterares resonemang kring hemlösa barnfamiljer

BAKGRUND

- Namn
- Ålder
- Utbildning
- Befattning
- Vad är dina huvudsakliga arbetsuppgifter?
- Hur länge har du arbetat med detta?
- Vad arbetade du med tidigare?

HEMLÖSA BARNFAMILJER

Hemlösa barnfamiljer

- Vad är en hemlös barnfamilj för dig? Kan du ge exempel?
- Vad ser du för orsaker till varför barnfamiljerna är hemlösa och befinner sig i denna situation? Ge några exempel.
- Kan du uppskatta ungefär hur många hemlösa barnfamiljer som ni har kontakt med idag? Hur många hemlösa barnfamiljer kommer du i kontakt med? Beskriv gärna hur deras situation ser ut.

Stöd och insatser

- På vilket sätt arbetar ni med hemlösa barnfamiljer?
- Vad har ni för insatser till dessa barnfamiljer?
- Vilka lösningar och boendialternativ finns det för denna grupp?
- Finns det någon boendeform som är sämre eller bättre? Exempel!

Kontakt och behov

- Hur kommer barnfamiljerna i kontakt med er?
- Hur ofta träffar du dessa barnfamiljer efter etablerad kontakt?
- Vad efterfrågar de hemlösa barnfamiljerna för hjälp av er?
- Vad anser du att de behöver hjälp och stöd med?

- Är det någon specifik grupp som är mer utsatt? Om ja, i så fall vad kan det bero på?
- Hur påverkas en barnfamiljs vardag av att bo på Hotell eller Vandrarhem? Kan du ge konkreta exempel?

BARNETS BÄSTA

Definition

- Hur skulle du definiera begreppet barnets bästa?
- Hur använder(förhåller du dig till?) du begreppet barnets bästa när du möter hemlösa barnfamiljer? Ge gärna konkreta exempel!

Beslut och insatser

- Skulle du kunna ge exempel på när du tycker att era insatser varit i linje med barnets bästa?
- Skulle du kunna ge exempel på när du tycker att era insatser har stridit mot barnets bästa?

Möte med barnen

- När du möter barnfamiljen för första gången, träffar du även barnen då?
- Har barnen möjlighet att komma till tals? Pratar du med barnen enskilt vid tillfälle?
- Ge exempel på hur sådana tillfällen kan gå till

Riktlinjer

- Vad har ni för riktlinjer kring insatser när det finns barn med?
- Dokumenterar ni på något sätt att ni har tagit barnets bästa i beaktning? Om ja, i så fall hur?
- Hur brukar ni på din arbetsplats diskutera begreppet barnets bästa? Ge exempel.
- Har ni fått någon utbildning i Barnkonventionen, barnperspektivet, barnets bästa? Om ja, hur var den utbildningen utformad och när ägde den rum?
- Hur resonerar du kring barnets bästa när du hänvisar barnfamiljer till hotell och vandrarhem?

HUR PÅVERKAS BARNEN?

- Hur upplever du att barn påverkas av att leva i hemlöshet?

- Hur påverkas de barn som bor i akuta boendelösningar som hotell och vandrarhem jämfört med de barn som bor i mer långsiktiga boendelösningar?
- Hur skulle du vilja beskriva att miljön är på dessa hotell och vandrarhem som dessa barnfamiljer bor på?
- Hur upplever du att barnen mår?
- Hur påverkas barnen av den miljön? Riskfaktorer?
- Hur tror du att barnets kontakt med skola, vänner och släkt påverkas?

ÖVRIGT

- Något du skulle vilja tillägga eller specificera något?
- Något som du tycker att vi har glömt fråga som är relevant för vår uppsats?